

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1899-1900.

*Vergadering van Woensdag 25 April 1900, des avonds
te 7½ uur.*

Voorzitter: Generaal BERGANSIUS.

Aan de orde is de ballotage van een candidaat.

De VOORZITTER verzoekt de heeren Van Ravenswaaij en Br. van Omphal Mulert met hem het bureau van stemopneming te willen nitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot lid wordt toegelaten de heer J. Rutgers, kapitein-intendant te Utrecht.

De VOORZITTER dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

Aan de orde is thans de voordracht van den heer A. W. GROOTE, 1e luitenant-adjutant der infanterie, over:

**Eene Nederlandsche Stenografie voor het
Nederlandsche leger.**

De heer GROOTE:

Mijne Heeren!

De belangstelling die mijn werk mocht ondervinden bij voor- en tegenstanders, zoowel *buiten* als *in* het leger, heeft mij doen verlangen naar dezen avond, om de beginselen waarop mijn
1899/1900

werk berust eenigszins nader te kunnen verklaren, te kunnen mededeelen, waarnaar ik heb getracht en de motieven, die mij daarbij geleid hebben.

Dat deze vereeniging belangstelling toont in een onderwerp dat mij de laatste 5 jaren heeft beheerscht, wordt door mij zeer gewaardeerd.

Na het nut dat het leger van de Stenographie kan trekken te hebben aangetoond, wil ik trachten u een denkbeeld te geven, van de wijze waarop de middelen, die de mensch heeft gebezigd om de gedachte zichtbaar weer te geven van af het primitieve beeldschrift zijn veranderd, vereenvoudigd en verkort tot letterschrift en eindelijk tot kortschrift.

Nut der Stenografie voor het Leger.

Evengoed als telefoon, fiets, telegraaf, luchtballon, in den oorlog niet kunnen worden ontbeerd, evenzoo goed zal ook vroeger of later de Stenografie als hulpmiddel worden gebezigd in den moderneren strijd. Zullen wij Nederlanders wachten tot in het buitenland het kortschrift door officieren en onderofficiëren wordt toegepast om daarna te volgen door de noodzakelijkheid gedrongen? Zal eerst als op de hogere burgerschool het kortschrift wordt onderwezen, ook op de korpsscholen dit onderrecht worden gegeven of zal in dit opzicht het leger voorgaan?

Overal waar geschreven moet worden is het een voordeel, om in minder tijd meer te kunnen schrijven, dan bij gebruik van gewoon schrift mogelijk is.

Bij het geven van bevelen, verkenningsrapporten, berichten van de voorhoede, patrouillerapporten, bij al deze *zoaveel mogelijk* schriftelijke mededeelingen is die *mogelijkheid* dikwijls uitgesloten, omdat er te veel tijd zou verloren gaan, indien men dat alles met gewoon schrift wilde neerschrijven. Mondelinge berichten zijn dikwijls oorzaak van verwarring. Spreken gaat wel is waar vlugger dan schrijven ook dan kortschrijven, doch wil men zich overtuigen, of de overbrenger van het bericht dit goed begrepen heeft, dan is het noodig dat hem te laten herhalen, waardoor meer tijd verloren gaat.

Twijfelachtig kan het zijn, of op het gevechtsveld zelf, gevaar voor vergissingen, tot schrijven zal noodzaken, doch buiten het gevechtsveld, bij 't geven van marschbevelen voor de voorhoede, kantonnementsbevelen, instructiën, gevechtsberichten, daarbij voorzeker zal schrijven altijd noodzakelijk zijn. Heeft men een hectograaf bij de hand, dan zullen geen afschriften behoeven te worden gemaakt, doch één exemplaar zal toch altijd moeten worden geschreven. Kent nu elk officier en elk onderofficier hetzelfde kortschrift, hebben divisiecommandanten, regiments- en battaljonscommandanten kortschrijvers te hunner beschikking, dan zal voorzeker nu en dan nog wel eens een half uur kunnen worden uitgewonnen. Van welk belang het kan zijn indien de orders een half uur eerder kunnen worden uitgegeven aan den troep, zal ik in deze vergadering wel niet behoeven uittezen te zetten. Op den 1en stenografendag van het Einigungssystem Stolze-Schrey heeft de generaal von Bumbke October 1899 een voordracht gehouden over dit onderwerp.

»Dat de Stenografie in het leger zoo weinig verbreid is,» zeide de generaal, »en dus weinig gebruikt wordt, wordt waarschijnlijk veroorzaakt door dat de stenografische systemen te moeilijk waren. In de 2e plaats, geloof ik, dat het te laat is om de stenografie te gaan leeren welk systeem ook, als men reeds in dienst is. Dit moet voor dien tijd in de school geschieden, zoodat men in dienst komend, het kortschrift reeds werktuigelijk kan toepassen. Toen ik in dienst trad, kwam de tegenstand juist van de school. De leeraren vreesden, dat de leerling in plaats van met aandacht de voordracht te volgen, eenvoudig zou naschrijven wat hij hoorde, zonder er bij te denken. Ik maakte toen een vergelijking tusschen deze en een andere vraag, en wel of een Schnellladen Gewehr of wel ons toenmalig Zündnadel-Gewehr zou worden ingevoerd. Een groot aantal onzer generaals was daar toen tegen. Es würde durch ein Schnellfeuer Gewehr, die Gefahr herbeigeführt dasz der Mann sich verschösse und dann im entscheidenden Momente ohne Patrone sein könnte. Das dies nicht geschieht dafür musz die Feuercipline sorgen. Om iemand uit vrees, dat hij te veel zal opschrijven de middelen te onthouden om sneller

te kunnen schrijven, als met het gewone schrift, staat gelijk met het niet veranderen van een enkellader in een repeteergeweer uit vrees voor munitieverspilling." Hoewel de generaal von Bumbke het Stolzcschrift, als te moeielijk heeft laten varen, heeft hij er toch practisch gebruik van gemaakt. Hij geeft ons een voorbeeld uit den strijd door hem zelve bijgewoond uit den oorlog 70—71.

»Ich war im letzten Kriege General-stabsoffizier beim General von Göben, welcher unsere erste Armee kommandirte. Uns stand die Armee des Generals Faidherbe gegenüber.

Im Januar 1871 waren wir tagelang über dessen Absichten im unklaren. Er konnte nur die Aufgabe haben, zum Entsatz von Paris vorzugehen. Dass er dies durch einen Frontalangriff auf unsere erste Armee nochmals versuchen sollte, nachdem er sich schon zweimal, an der Hallue und bei Bapaume, blutige Köpfe geholt, konnte nicht angenommen werden, dagegen sprach alles dafür, dass er uns um einen unsrer Flügel umgehen wollte. Wie stets waren die Adjutanten unserer Divisionen u. s. w. jeden Abend beim Ober Kommando versammelt, um den Operationsbefehl für den nächsten Tag zu empfangen. Sie hatten nachher noch einen oft weiten Weg bis zu ihrem Stabsquartier zurückzulegen, und von dort erst erhielten ihre Truppenteile ihre Befehle zu Bewegungen, welche meist schon in früher Morgenstunde angetreten werden mussten. Es war daher geboten, den Operationsbefehl beim Obercommando so früh wie irgend möglich ans zu geben. In jenen kritischen Tagen war dies nicht möglich. Um 9, um 10, um 11 Uhr übersahen wir die Situation immer noch nicht genügend. Von hier und von dort konnten noch Meldungen erwartet werden, und der General beschloss dieselben abzuwarten. Endlich um 12, vielleicht erst 1 Uhr nachts konnte der Entschluss gefasst und konnten vom General die Anordnungen getroffen werden. Mit Hilfe der Stenographie hatte ich nach den letzten Worten des Generals den Operationsbefehl fertig und konnte zu den sehnlichst wartenden Adjutanten, um ihnen denselben zu diktiren.

Hätte ich mir mit der gewöhnlichen Schrift Notizen gemacht

und nach denselben mir erst den Operationsbefehl ausgearbeitet, es wäre sicher mindestens eine halbe Stunde dazu nötig gewesen, ein Zeitverlust, der nach dem Gesagten von Bedeutung sein konnte."

Zooals door dit voorbeeld uit de practijk, bewezen is, kan bij het geven van bevelen het gebruik van Stenografie groot voordeel opleveren. In kritieke momenten kunnen eenige minuten zelfs, doch zeker een kwartier of een half uur vroeger of later de krijgskans doen keeren.

Beeldschrift. — Letterschrift.

Les découvertes ne se font pas en un jour, ni par un seul homme, il faut le concours du temps et des circonstances. Nulle part la loi de la solidarité apparait plus clairement; chacun apporte ce qu'il peut.

PHILIPPE BERGER, *L'Histoire de l'écriture dans l'antiquité.*

Het schrift is zeer zeker de gewichtigste vinding van het menschelijk vernuft. Het stelt ons toch in staat onze gedachten mede te deelen ook aan hen, die door het gesproken woord niet kunnen worden bereikt, te spreken tot verre afwezigen, ja zelfs tot hen die na ons komen.

Denkbeelden, bij den eenen mensch aanwezig, kunnen door mededeeling tot een gemeenschappelijk eigendom worden gemaakt. Zoolang wij alleen gebruik kunnen maken van de spraak, kunnen wij die mededeeling niet verder uitstrekken dan tot tijdgenooten en zou het nageslacht van den geestelijken rijkdom der voorgelachten niet kunnen profiteeren en niet voortbouwen op hetgeen is tot stand gebracht door hen, die vóór hen waren. De beschaving, de wetenschap, die wij thans bezitten, danken wij dus in hooge mate aan de kunst van schrijven. Hoe meer de mensch in kennis vooruitging, des te meer ook gevoelde hij behoefte tot het *vereenvoudigen* van de middelen, die hij bezigde om de gedachte vast te leggen.

Wanneer het schrift ontstond in zijn meest primitieven vorm, het beeldschrift, is moeielijk uit te maken. De jongste onder-

zoekingen in Babylon hebben tot de eigenaardige gevolgtrekkingen geleid, dat het schrift reeds bestond vóór er volgens de heerschende meening menschen waren. Evenals het kind begint met het teekenen van figuren: een huisje, een popje, zoo is ook de menschheid in hare kindsheid begonnen met het zogenoemde beeldschrift. Uit deze verschillende figuren ontstonden langzamerhand onze letters, ons tegenwoordig A. B.

De hieroglyfen der Egyptenaren werden door de Phoeniciërs benut om een alfabet samen te stellen van 22 teekens.

In Bijlage I ziet ge de veranderingen, die de teekens ondergingen; hoe de Egyptische Hieroglyfen in het Pricsterschrift overgingen, dit in het alfabet der Phoeniciërs, der Grieken, van rechts naar links, van links naar rechts geschreven, Oosten West-Grieksch, waarvan het laatste het alfabet van Italië en van West-Europa werd.

Wanneer wij de geschiedenis van het letterschrift nagaan, dan merken we op, dat eerst gedachten, zinnen, door één enkel teeken werden uitgedrukt; daarna verkreeg elk woord in den zin een afzonderlijk beeld, doch ook die woorden werden weer onderverdeeld in letters, zoodat het onnoemelijk aantal teekens, dat bij het beeldschrift gebruikt werd, teruggebracht werd tot 20 à 30 lettervormen.

Door het aaneenvoegen van die vormen (letters) ontstaan onze woordbeelden.

Voor ons is de vinding van het alfabet een zeer natuurlijke zaak, doch het is voorzeker een der grootste uitvindingen van het menschelijk vernuft. En of we nu *schrijven*, dan wel *kortschrijven* (stenografeeren), dat blijft in dit opzicht precies hetzelfde.

Het *alfabetische* van ons schrift, dat wil dus zeggen het vormen van woorden door aaneenvoeging van letters, is oorzaak, dat wij in zoo betrekkelijk korten tijd kunnen leeren schrijven en lezen. Het zou voorzeker achteruitgang zijn, indien wij in de stenografie het alfabetisch karakter van het schrift niet behielden. Voor elke letter één teeken en *steeds hetzelfde teeken*, of deze letter nu aan het begin van een woord staat, dan wel aan het eind, gevolgd wordt door een klinker dan wel door een medeklinker, dat komt er in het alfabetische schrift niet

op aan. Als wij het woord *bas* aangeven, dan schrijven wij *b, a, s*. Bij *bast* wordt er een *t* achter gevoegd enz.

Wil men verschillende bewegingen in korten tijd werktuigelijk leeren verrichten, dan is het gewenscht, dat de aandacht zich kan bepalen tot de beweging, die uitgevoerd wordt. Wanneer dus b. v. *bast* geschreven wordt, dan moet bij het schrijven van de *b*, de *a*, de *s*, de *t*, bij elk dier verschillende vormen de aandacht zich uitsluitend bepalen tot de letter zelf en nooit moet tegelijkertijd gedacht worden aan de letter, die volgt.

Wat in het oude Egypte geschiedde, gebeurt ook nu in de 19e eeuw. Ook thans nog zoekt men de afbeeldingen, waarmee wij de spraakklanken zichtbaar weergeven, te vereenvoudigen, en wel even als toen door het weglaten van menigen trek dier afbeeldingen zelve. Er is dus ook hier niets nieuws onder de zon. Wat wij thans trachten is vóór ons door de voorgeslachten getracht. In de geschiedenis van het letterschrift van af het beeldschrift is duidelijk zichtbaar een pogen tot vereenvoudiging en tot verkorting der teekens, een zoeken naar vormen, gemakkelijk door de hand gewapend met beitel, stift, pen of potlood, weer te geven; vormen, die dus, zooals men dat noemt, „in de hand” liggen.

Wanneer wij den eenvoud van ons alfabet vergelijken met de hiëroglafen, kan men bijna niet gelooven, dat zij denzelfden oorsprong hebben. Toch is dit bewezen. Onze kindskindskindskinderen zullen misschien op gelijke wijze hun algemeen gebruikt stenografisch schrift vergelijken met onze afbeeldingen van voorwerpen, die de letters van ons alfabet uitmaken, want al is er weinig van overgebleven, toch is het ons nog mogelijk uit den vorm van de letter B de bèta, uit de A alfa alef terug te vinden. Evenzoo vinden wij het stenografische woord *dat* terug in de gewone letter *a*. De stenografie is dus niets anders dan een vervolgen der vereenvoudiging van het schrift.

Bij dien overgang van *schrift* in *kortschrift* mag echter het *bijzondere*, het alfabetische van het letterschrift niet verloren gaan, want verandering in dit opzicht zou achteruitgang zijn.

Wanneer toch het kind schrijven leert en door *a* is een aapje, *b* is een bakker, enz., de 26 lettervormen kent en weet hoe die

te verbinden tot woorden, dan kan het kind *schrijven*, *alle* woorden weergeven.

Wanneer behalve het gewone A. B. ook nog afzonderlijke vormen te onthouden waren voor *sp*, *st*, *sch*, *nz*, *nd*, *nt*, *ng*, *nk*, *cht*, *ei*, *au*, *oe*, *ui*, *eu* enz., dan zou tot het aanleeren van het alfabet veel meer tijd noodig zijn niet alleen, maar bij het schrijven zelf, bij 't aaneenvoegen der teekens zou meer aandacht gevergd worden, het werktuigelijk schrijven werd belemmerd.

Indien wij toch het woord *onzin* niet eenvoudig alfabetisch uit *o*, *n*, *z*, *i*, *n* vormen, doch in plaats van de letters *nz* een lange *z* schrijven, dan is de schrijver verplicht *aandacht* aan het schrift te schenken, om er aan te denken, dat hij, na *o* geschreven te hebben, niet eenvoudig *n*, doch het *nz*-teeken moet schrijven.

Zoo is dit ook in woorden als *gesprek*, niet uit *g*, *e*, *s*, *p*, *r*, *e*, *k*, doch uit *g*, *e*, ●, *r*, *e*, *k* saamgesteld. Voor ● moet hier een teeken gedacht worden, waarin geen *s* en geen *p* voorkomen.

Zoo ook *wens*, *wenst* niet *w*, *e*, *n*, *s*, *w*, *e*, *n*, *s*, *t*, doch *w*, *e*, ●, *w*, *e*, *n*, ●; *aanzwaaien* niet *a*, *a*, *n*, *z*, *w*, *a*, *a*, *i*, *e*, *n*, doch *aan*-●, *a*, *a*, *i*, *e*, *n*; *aanslaan* niet *a*, *a*, *n*, *s*, *l*, *a*, *a*, *n*, doch *a*, *a*, ●, *l*, *a*, *a*, *n*. Evenals in *smaak* gewoon alfabetisch de letters *s*, *m*, *a*, *a*, *k* aaneengevoegd worden, moet ook *spaaak* als *s*, *p*, *a*, *a*, *k* en niet als ●, *a*, *a*, *k* geschreven worden, *kast* niet als *k*, *a*, ●, *kind* niet als *k*, *i*, ●, *guit* niet als *g*, ●, *t*, enz. enz.

Zoals nader zal worden aangetoond, wijkt de bestaande stenografie in dit opzicht (het niet eenvoudig *alfabetisch* aaneenvoegen der letters tot woorden) van het gewone schrift af en is in het door mij ontworpen *alfabetisch* kortschrift getracht ook hierin het gewone *alfabet* te evenaren.

Stenografie.

Er zijn misschien in ons land weinigen, die zoo met recht een oordeel mogen uitspreken over het *graphisch* kortschrift als de heer H. de Vries, beoefenaar van het Stolz-schrift. Uit hetgeen in het *Tijdschrift voor opvoeding en onderwijs* (afl. October 1899 en Maart 1900) dienaangaande wordt medegedeeld, halen wij het volgende aan:

»Had de schrijver — evenals de letterzetter voor iedere willekeurige letter slechts één greep behoeft te doen — ook voor iedere letter slechts één schrijfbeweging te maken, voor de *m* zoowel als voor de *i*, dan was het gewone schrift volmaakt en de stenografic misschien alleen voor den reporter noodzakelijk. »Nu dit echter niet het geval, en dus kortschrift noodzakelijk is, zal iedere ontwerper er naar moeten streven een stelsel te maken, dat *in korthed voor de bestaande stenografie* niet onderdoet, maar zooveel mogelijk alle *goede* eigenschappen van het gewone schrift behoudt, en onder die goede eigenschappen is het alfabetisch zijn een der beste.

»Nu voldoen de oudere grafische stelsels, d. w. z. diegene die hun teekens ontleenen aan die van het gewone schrift, hieraan in geenen deele; in de stelsels van Gabelsberger en Stolze b. v. worden de klinkers bijna nooit geschreven, maar integendeel op symbolische wijze voorgesteld, door het verdikken van den voorafgaanden of volgenden medeklinker en het hooger of lager stellen

fig I

er van. Zoo beteekent bij Stolze in fig. 1 het eerste woord *tak*, het tweede *tik*, het derde *tok* en het vierde *tuk*.

»In alle vier de gevallen wordt dus de klinker symbolisch voorgesteld door den voorafgaanden medeklinker en de plaats door het woord ingenomen; dit is echter volstrekt niet altijd het geval; in meer samengestelde woorden wordt hij dikwijls bepaald door den stand en de dikte van den volgenden medeklinker. Daarmee in overeenstemming is het feit, dat in dit stelsel de verdeeling der woorden in onderdeelen een geheel andere is dan in de spreektaal en het gewone schrift; *buiten-sporig* wordt verdeeld in *buit-ensp-or-ig*; *offeranden* in *off-er-and-en*.

»Een en dezelfde letter heeft voorts verschillende grootten, al naarmate ze aan 't begin of niet aan 't begin van een woord staat. Sommige letters, nl. *s* en *t*, hebben een geheel ander teeken, als ze aan 't eind van een woord staan, en eindelijk bezitten dikwijls voorkomende combinaties van medeklinkers een geheel afzonderlijk teeken, dat met de enkelvoudige mede-

»klinkers in hoegenaamd geen verband staat. Als eenig voorbeeld
 »zonder vele, die ik zou kunnen nemen, wil ik slechts kiezen de
 »combinatie *sp*. In fig. 2 is het eerste
 »teeken = *s*, het tweede = *p*, het
 »derde = *sp*; men ziet, dat het
 »laatste op geenerlei wijze uit de
 »beide eerste is af te leiden; het is
 »een geheel willekeurig, een nieuw
 »ingevoerd, en dus ook afzonderlijk
 »van buiten te leeren teeken, en 'tzelfde is 't geval met *st*, *mp*,
 »cht, *scht*, enz.

fig II

s	p	sp
s	p	sp

»Uit al het bovenstaande blijkt, dat het Stolze zeker niet te
 »doen is geweest om een zoo eenvoudig mogelijk alfabetisch stelsel
 »te scheppen, een stelsel, dat zich zoo weinig mogelijk van het
 »gewone schrift verwijdert, en wanneer een dagelijksche onder-
 »vinding van 16 jaren het recht geeft om in deze zaken mee te
 »mogen spreken, dan durf ik verzekeren, dat er groote lust en
 »volharding toe behoort, om het in dit stelsel te brengen tot
 »een geheel werktuigelijk schrijven. Hiermede is niets gezegd ten
 »nadeele van Stolze, want men moet zijn stelsel beschouwen in
 »het cadre van zijn tijd; het is met dat van Gabelsberger een
 »van de eerste grafische stelsels geweest en anderen hebben,
 »zooals dat steeds geschiedt, op de fundamenten, die zij gelegd
 »hebben, voortgebouwd. Hun nagedachtenis zal steeds in eere
 »gehouden worden door ieder, die geestesarbeid op prijs weet te
 »stellen, maar hun stelsels zullen hoe langer hoe meer door
 »andere vervangen worden en slechts historische waarde behouden.

»In Duitschland zelf heeft men, na Gabelsberger en Stolze,
 »in dezelfde richting naar eenvoud der stenografie gezocht als
 »bij ons door Groote is gevonden. Zoo heeft dan ook werkelijk
 »in de stelsels van Roller, Arends, Brauns en Scheithauer de
 »verbinding van medeklinker en klinker door eenvoudige aaneen-
 »voeging plaats en wordt de klinker niet meer symbolisch aan-
 »gegeven. Zoodra echter klinkers op klinkers, dan wel mede-
 »klinkers op medeklinkers volgen, blijft in de meeste gevallen
 »(bij veelvuldig voorkomende verbindingen) alles bij het oude;

»sommige combinaties van medeklinkers worden op alfabetische wijze gevormd, dus door de teekens na elkaar te schrijven; »voor vele andere echter worden zelfstandige nieuwe teekens ingevoerd.

»In fig. 3 is het eerste teeken de *k* (in het stelsel van Scheithauer), het 2e de *n*, het 3e

fig III $\gamma \sim \gamma \gamma$
 $k \quad n \quad kn \quad nk$

fig IV $\gamma \sim \gamma \gamma$
 $k \quad n \quad kn \quad nk$

»beteekent *kn*, en wordt dus »op alfabetische wijze verkregen door de beide teekens »voor *k* en *n* op de meest »natuurlijke, meest voor de »hand liggende wijze aan »elkaar te voegen, met een »zoo klein mogelijk ophaaltje »er tusschen. Het 4e teeken

»is dat voor *nk*, een geheel nieuw, zelfstandig teeken, waarin »van de *n* niets meer te bespeuren valt, zoodat het absoluut »onmogelijk is dit laatste teeken uit die voor *k* en *n* af te leiden, »zoolang men niet den regel geleerd heeft, dat een *n* voor een »medeklinker of een combinatie van 2 medeklinkers symbolisch »wordt aangeduid door het teeken van den medeklinker tweemaal »te vergrooten. Een regel, die echter volstrekt niet algemeen »doorgaat, en dan ook niet wordt aangegeven bij Scheithauer- »Balt, want voor *nr*, *ns*, *nsch*, *nl*, *nb*, *np*, *nf*, *nm* geldt hij niet; »vergroot men *b* tweemaal, dan verkrijgt men niet *nb*, doch *w*; »vergroot men *p* tweemaal, dan verkrijgt men niet *np*, doch *f*, enz.

»Bij Groote (fig. 4) heeft men hiermede niets te maken; is »het eerste teeken = *k*, het tweede = *n*, dan spreekt het geheel »vanzelf, dat het derde *kn* en het vierde *nk* voorstelt, want het »schrift van Groote is *alfabetisch*. Dit zijn nu nog niet de »ineen- »vloeiingen"; hiervan leveren de figuren 5 en 6 een voorbeeld.

»In figuur 5, die weer voor het stelsel Scheithauer geldt, is het »eerste teeken = *s*, het 2e = *t*, en 't laatste = *st*, en in dit »laatste is hoegenaamd niets meer te bespeuren, noch van de *s*, »noch van de *t*. Men zou kunnen denken, dat misschien ook »hier weer een zekere regelmaat was verkregen door dergelijke »teekens van dubbele grootte te kiezen, maar ook dit is niet

»het geval, want het teeken voor *sp* (zie fig. 7) heeft slechts de normale hoogte.

»Fig. 6 stelt dezelfde teekens voor bij Groote: het 1e = *s*,

»het 2e = *t*, en hoe

»wordt nude combina-

»tie *st* verkregen? Wel,

»zooals het alfabetisch

»schrift dit verlāngt,

»door eerst de *s* te

»schrijven, gewoon op

»den regel, en dan de

»*t* er op de meest na-

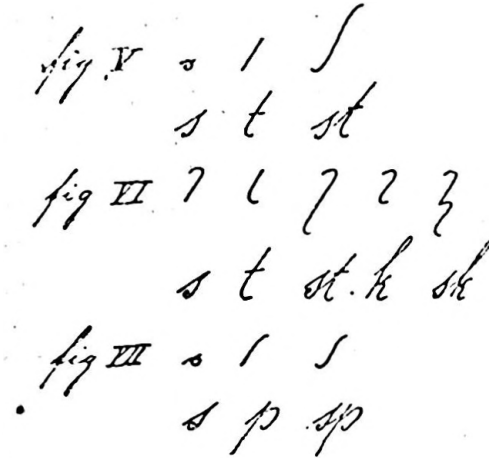
»tuurlijke wijze aan te

»verbinden. Het 4e tee-

»ken van fig. 6 = *k*,

»het 5e stelt de combi-

»natie *sk* voor, en even-

»als nu *sk* gevormd wordt door eerst *s* te schrijven en daarna *k*, »wordt ook *st* geschreven door eerst de *s* te schrijven en dan »de *t*. Er is tusschen beide manieren van schrijven ook niet het »kleinste idée van een verschil waar te nemen; alleen is er door »de gelukkige keuze der letterteekens voor gezorgd, dat de ver- »binding *st*, die oneindig veel meer voorkomt dan *sk*, in één »handbeweging kan geschreven worden, in één haal zonder op »te houden, terwijl *sk* twee bewegingen eischt. De *s* en de *t* »zijn in de verbinding zoo duidelijk te herkennen, alsof ze alleen »stonden, ja de schrijflijn zelf, die midden door het teeken heen- »gaat, laat zien waar de eene letter ophoudt en de andere begint. »Doch ook zonder schrijflijn is aan het ontstaan van het teeken »geen oogenblik te twijfelen, en zoo is het met al die ineen- »vloeiingen zonder onderscheid gesteld.

»De ineenvloeiingen van Groote stempelen zijn stelsel tot het »eenige alfabetische, dat op het oogenblik bestaat, tot het eenige »dus waarbij men niet meer teekens behoeft dan bij het gewone »schrift, terwijl de korthed der stenografie behouden blijft.

»Dat het bereiken van het alfabetische eene groote verbetering
 »mag genoemd worden, kan blijken uit het feit, dat het aantal
 »van buiten te leeren letterteekens (wanneer men ook de teekens
 »voor *ch* als in *machine*, de *ng* als in *wang* en ook de *x* meetelt)
 »bij Grootte 24 bedraagt, terwijl de uit het Duitsch vertaalde
 »stelsels van Scheithauer en Stolze respectievelijk ongeveer twee-
 »den driemaal meer teekens tellen.

»Dit gering aantal teekens, deze eenvoud als van het alfabet
 »is van eminent praktisch belang, niet alleen bij het aanleeren
 »der stenografie, doch ook bij de toepassing. Heeft men toch
 »in een schrijfoefening duizendmaal de letter *s* geschreven, dan
 »zal die reeds vrijwel »in de hand" liggen, en het oog zal den
 »vorm, dien het duizendmaal gezien heeft, gemakkelijk herkennen.
 »In de uit het Duitsch vertaalde stelsels echter, waarin voor
 »deze letter 4 vormen gegeven worden: *sp*, *st*, *sch*, *s* zullen die
 »vier vormen te zamen slechts duizendmaal voorkomen en de
 »bedrevenheid, die reeds met het schrijven van het alfabetisch
 »kortschrift is bereikt, nog niet voor een vierde verkregen zijn.
 »Het werktuigelijk schrijven wordt zeer bevorderd door de
 »mogelijkheid om in onze Nederl. stenografie evenals in het ge-
 »wone schrift slechts aan de letter, die men schrijft, te denken
 »en niet in het minst aan hetgeen volgt: of *ch* gevolgd wordt
 »door *t*, *a* door *u*, *z* door *a*, *s* door *p*, *n* door *z*, de vooraf-
 »gaande letter ondergaat niet den minsten invloed van de vol-
 »gende, de aandacht van den schrijver kan zich dus bepalen tot
 »de beweging die wordt uitgevoerd — de letter die wordt ge-
 »schreven — en wordt door niets afgeleid, het schrijven zal dus
 »na minder oefening werktuigelijk geschieden."

Evenals de mensch wielen aan den voet toevoegt, om in een enkele beweging eenige paslengten af te leggen, zoo wil hij ook aan de hand 't middel verschaffen om door de beweging thans voor 't schrijven van een letter vereischt, *meerdere* letters weer te geven. *Zoo werd de gewone letter het stenographisch woord.*

De gewone letter *a* het stenografisch woord *dat*.

Geen woordteekens echter komen in stenografie voor, het stenographisch woord *dat* wordt evenals in het gewone schrift uit *d*, *a* en *t* saamgesteld.

In de schrijfwijze der lettervormen wordt evenmin verandering gebracht, de stenografische letters zijn deelen van de Latijnsche letters zelve.

Bij de keuze der teekens voor het nieuwe schrift, wordt echter geen rekening gehouden met de *beteekenis* der oude vormen. Wij zoeken dus niet

de stenografische *a* uit de latijnsche *a*
de » » *b* » » » *b*

hiertoe bestaat geen enkele reden, want in ons Latijnsche schrift houden de teekens niet het minste verband met den klank, dien zij voorstellen.

De vormen voor de Latijnsche letters zijn, zooals boven is aangetoond, niet voor de taal gezocht, doch meer toevallig ontstaan uit figuren, die voor ons geen beteekenis meer hebben.

Het aantal vormen, dat in een kortschrift gebruikt kan worden is *zeer* beperkt. Volgen wij de methode van Pittman, Duployé, Steger, om de teekens uit den cirkel en de rechte lijn af te leiden (geometrische stelsels), dan wel die van Gabelsberger, om de grondtrekken van de letters uit het gewone schrift als stenografische teekens te bezigen (grafische methode) in beide gevallen is het aantal duidelijk van elkander te onderscheiden vormen gering, willen wij slechts de eenvoudigste, kortste vormen bezigen, en niet onze toevlucht nemen tot onderscheidingen, die tot moeielijk schrijfbaar vorm aanleiding geven of te lang zijn. Bepalen we ons tot de methode Gabelsberger, en zoeken wij de kortste vormen, die gemakkelijk schrijfbaar zijn, die dus, zooals de volksuitdrukking is, in de hand liggen, dan is de eenvoudigste vorm zeker wel de rechte lijn, die wij *g* zullen noemen waarvan door buiging van top en voet in verschillende richtingen ontstaan :

1 7 7 7 7 7 7 7
g . s . m t . d . p . b . v k
f f f f
ch x f

(omtrent het gebruik van één teeken voor *g*, *ch*, *s* en *z*, *v* en *f* zie men pag. 416).

In plaats van de symbolische voorstelling der klinkers als bij Gabelsberger, Stolze e. a. heeft in de stelsels Arends Roller, Brauns, Scheithauer, Grootte de lijn zelve beteekenis; de verbindingslijn is klinker, in plaats dus tusschen twee medeklinkers verbonden door een ophaal een klinker te denken schrijven wij, neerhaal (medeklinker), ophaal (klinker), neerhaal (medeklinker).

medeklinker, klinker, medeklinker, woord.

De rechtlijnige klinkers *a*, *e*, *i*, *o* worden onderscheiden door verschil in hoogte van het teeken.

g, o de helft hoger, *e* de helft lager, *i* geheel lager (horizontaal).

De volgende medeklinker staat dus als gevolg van de verschillende hoogten der klinkers bij *a* naast de voorafgaande, bij *o* de helft hoger, bij *e* de helft lager, bij *i* geheel lager.

Verskil in hoogte van voorafgaanden en volgende medeklinker geeft dus steeds een anderen klinker, een andere letter aan.

Zie de voorbeelden fig. I, Pl. I.

De lus, die bij verbinding van *ophalen* met medeklinkers die naar links gebogen eindigen of beginnen, als

van zelve ontstaat, komt bij de *horizontale* lijn (*i*) niet voor. (Vergelijk voorbeelden P. A., *bad*, *bod*, *bed* met *bid*).

Verlengingklank.

't Verschil tusschen korten en langen klank (*tak*, *taak*) moet

in Nederlandsche stenografie worden aangegeven. Over 't algemeen echter lijdt de duidelijkheid van het schrift er minder onder, indien een enkele maal de korte voor de lange klank, of omgekeerd, gelezen wordt, dan wel *klinkers* verwisseld worden. Als men eenige vaardigheid in het lezen verkregen heeft, schaadt het minder als *a, e, i, o, u* voor *aa, ee, ii, oo, uu*, dan wel *a* voor *e, i* voor *o, e* voor *o* enz. gelezen worden. Dit is niet te bewijzen en dan ook niet geheel waar.

ll ll a

h h e

ll ll o

h h i

Kort, lang

De verlenging van de klanken geschiedt door de breedte van het klinkerteekeu te vergrooten (het klinkerteekeu te verlengen zonder de hoogte te wijzigen).

In het gewone schrift leert het kind, dat het alfabet kent, dat een *lange a* wordt aangegeven door twee *a's* (*zaak*); een *korte a* wordt aangegeven door één *a* (*zak*).

In *meerlettergrepige* woorden wordt de *lange a* aangegeven door den volgenden medeklinker eenmaal te schrijven (*zaken*), de *korte a* door den volgenden medeklinker tweemaal te schrijven (*zakken*).

In plaats van vier regels in het gewone schrift geven wij dus een *altijd geldende* regel: verlenging van klank wordt uitgedrukt door verlenging van het klinkerteekeu, zonder de hoogte van het teekeu te wijzigen, want de wijziging van de hoogte geeft *steeds* een *anderen* klinker aan.

Wij geven dus een regel en niet verschillende teekens voor de klankverlenging. Zoo geeft Stolze een regel voor verdubbeling der medeklinkers en verdubbeling der klinkers. Een dikke medeklinker is een dubbele medeklinker, twee op elkaar volgende zelfde klinkers (b v. *aa* in *baak*) worden door toevoeging van 't haakje onderscheiden van de enkele *a* als in *bak*.

Bij Stolze-Wery worden dus twee regels gegeven en niet elke dubbele medeklinker verdikt of dubbele klinker met het haakje als een afzonderlijk nieuw te leeren teekeu aangegeven. In stelsels, waar verlenging van het klinkerteekeu zonder hoogtewijziging ook een andere beteekenis heeft, doch niet, zooals in het Nederlandsch Alfabetisch Kortschrift, altijd klankverlenging aanduidt en nooit iets anders, is het veel eenvoudiger nieuwe

teekens aan te geven dan regels met uitzonderingen. Reeds vóór mij is, doch op andere wijze, de verdubbeling van den medeklinker vermeden door het verschil van volkomen en onvolkomen klank in het klinkerteeken zelf uit te drukken. Toen ik in 1896 deze schrijfwijze bedacht, was het geometrische stelsel Pittman-de Haan mij niet bekend, waarin de klinkertekens *verdikt* de volkomen klank aangeven.

In de Nederlandsche bewerking van het stelsel Scheithauer, dat het volgende jaar verscheen, wordt, op minder eenvoudige wijze dan vóór mij door den heer de Haan geschiedde, de korte en lange klank onderscheiden.

Willen wij den ophaal de beteekenis van klinker laten behouden als in het Stolze-schrift, dan volgt daaruit vanzelf, dat twee medeklinkers, zonder tusschengevoegde klinkers op elkaar volgende, *zonder tusschengevoegde* ophaal verbonden moeten worden, dus niet naast, doch onder elkaar behooren te staan.

n h h
gas g.s. g.s.

Het kenmerkend onderscheid tusschen de verschillende grafische stelsels, die allen uit den grondvorm van het gewone schrift hun teekens afleiden (zie blz. 421), ligt in het gebruik, dat van die teekens gemaakt wordt; hoe die het eenvoudigst, handigst, duidelijkst aaneen worden gevoegd, welke vormen voor de verschillende letters worden gekozen, en eindelijk, welke vormen *wel* en welke *niet* worden gebruikt.

In de Duitsche stelsels van Gabelsberger, Stolze, Schrey, Arends, Roller, Brauus, Scheithauer, wordt naast de 9 grondvormen gebruik gemaakt van de verlenging dier teekens om de overige lettervormen of combinatiën saam te stellen, zoodat het alfabet daar van

1 7 6 3 0 1 5 1 2

verandert in

1 1 7 6 3 0 1 5 1 2 0 1 2

Op deze wijze worden de vormen uitgebreid en groeien aan tot een belangrijk aantal.

Toen ik in het jaar 1895 het voornemen opvatte een kort-schrift saam te stellen, volgde ik een tot nu toe (voor zoover mij bekend) door niemand gevolgde methode; in plaats toch eerst al de verschillende teekens door verlenging enz. van de andere af te leiden en daarna aan die afgeleide vormen namen te geven van letters en lettercombinatiën, trachtte ik de grondvormen voor de enkelvoudige letters zoodanig te kiezen, dat die veelvuldig voorkomende medeklinkercombinaties *st*, *sp*, *sch*, *mp*, *mt*, *cht*, *gt* van zelve ontstonden; in plaats dus b. v. te kiezen

?? ??

en die teekens namen te geven als *s*, *sch*, *k*, *st* enz., koos ik voor *s* en *p*, *s* en *t*, *s* en *ch* enz. zoodanige vormen, dat deze letters indien zij zonder tusschengevoegde klinker op elkaar volgen, *tegen elkaar aangeschreven*, van zelve *sp* enz. vormden en toch in één beweging konden worden geschreven, zie C (*) *s*, *p* in *spat*, *s*, *t* in *stad* en in *kast*, *s*, *ch* in *schat*, *m*, *p* in *damp*, *m*, *t* in *kamt* enz.: bovendien blz. 404 en 409, fig. V, VI en VII.

Behalve de 9 vormen voor medeklinkers, in de vorige bladzijden besproken, wordt in de meeste grafische stelsels nog bovendien gebruik gemaakt van kringteekens, *r*, *w*, *l*, en kleine teekens, *n*, *j*, *h*, *u*, die gemakkelijk met medeklinkers en klinkers verbonden worden. *r* en *w* worden van rechts naar links, *l* van links naar rechts omgehaald, vergelijk D: *r* in *rat*, *w* in *wat*, *l* in *lat*, *r* in *kar* met *l* in *dat* enz.

Ook bij deze teekens wordt als 't ware de rechtlijnige klinker uitgesloten door hen *tegen* het einde of begin van voorafgaande en volgende medeklinkers *aan* te schrijven, de vorm en schrijfwijze dezer teekens brengt echter mee, ze niet *onder* doch *naast* en *tegen* andere letters aan te voegen. D: *ns* in *danst*, *tr* in *trek*, *gl* in *glad*, *rg* in *zorg*, *ru* in *rut*, *fr* in *frat* enz. (leerboek pag. 24 2e druk)

(*) De letters verwijzen naar die op de losbijevoegde Bijlage II.

Om ook bij snelschrijven de vorm der teekens zuiver te bewaren worden *r* en *w* na scherp eindigende *s*, *g*, *m* links van den voet dier letters naar *links* omgehaald. E *gr* in *gracht*, *zw* in *zwak*.

l wordt om dezelfde reden rechts geschreven na *g*, *t*, *p*, *d*, *m*, *b*, die in een rechte lijn of naar links gebogen beginnen: E *lg* in *galg*, *lm* in *kalm*.

Wij geven in het gewone schrift alle klanken *oe*, *ei*, *au*, *ou*, *ui*, *aii*, *ooi*, *oei* *eeu*, *ieu* weer, met behulp van 5 verschillende klinkerteekens. Wil ook in dit opzicht het schrift alfabetisch blijven en het voordeel van eenvoud blijven bestaan dan moeten wij trachten ook in stenografie de klank op de gewone manier door samenvoeging van klinkers te vormen. De wijze waarop wij onze klinkerteekens gekozen hebben, maakt het mogelijk om *o* en *e* tot *oe* saam te voegen, *e* en *i* tot *ei*, zie D: *e i* in *geit*, *o, e* in *goed*, terwijl *u* gemakkelijk met de andere klinkers verbonden wordt, zie D: *u, i* in *kuil*, *o, u* in *goud*, enz.

gr *gracht*
ge-acht geacht

In woorden als geëerd, geaard, beoogd, wordt een scheidingsteeken gebezigd, anders zou *e a* gelijk aan *o* zijn, daartoe wordt de pen even uit de schrijfrichting naar links gebracht.

Fonetisch juist is de afbeelding der klanken door samenvoeging der klinkers niet. Door *e* aan *o* toe te voegen wordt *o* niet tot *oe*. De *e* klank in *bed* echter vormt met een klank tusschen *i* en *j* in, vrijwel *ei*; *ui* bestaat uit ongeveer *ö* en *i-j*, (*lui*) of wel uit een onvolkomen *ö* en *u* (*huis*).

Van af onze jeugd hebben wij de klinkers zoo te zamen gevoegd tot het vormen van klanken; kortschrift wordt gebezigd naast het gewone schrift. De leerling kent dus deze schrijfwijze en past die werktuigelijk toe.

Hij weet dat *ui* uit *u* en *i*, *ei* uit *e* en *i*, *ou* uit *o* en *u* wordt samengesteld. Daar er nu geen voordeel aan verbonden is, dit af te leeren, laten wij het zooals 't is.

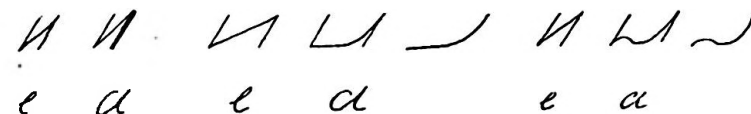
Geven wij toch de klanken *ui*, *au*, *ou*, *eu*, *ei* enz. door afzonderlijke teekens aan, zooals dit bij andere stenografieën geschiedt, dan wordt daardoor het alfabet met eenige teekens uitgebreid, voor samengestelde lettervormen van *au*, *ou*, *ei*,

ui, oe, eu, eeu, ieu, ooi, aai, oei, terwijl bij het schrijven van vreemde woorden waar lettercombinatiën in voorkomen, die wij niet noodig hebben een bijzondere schrijfwijze moet worden gevolgd. Daar toch de eene taal klank bezit die in een andere niet voorkomt; zouden wij verplicht zijn, weken wij van het alfabetische af, de fonetische waarde van die verschillende klanken aan te geven door den Nederlandschen klank, die daarmee het meest overeenkomt. Fonetisch is een dergelijke schrijfwijze echter volstrekt niet.

De heer Wéry geeft in zijn leerboek de schrijfwijze der vreemde klanken aan o. a. als volgt: *ai, ais, ait*, is een klank als *ä* Nederl. *y*.

De *ai* klank in het Fransche woord *mais* wordt dus geschreven als *y*, *au eau ot* is *o*, *ou* is *oe*, *oeu* is *eu* (*manoeuvres*).

Door de rechte verbindingslijn kunnen niet *alle* klinkers worden aangegeven, daartoe is hun aantal te groot. In de grafische stenografie wordt dan ook bovendien, hetzij van verdikking van den volgende medeklinker, de gebogen lijn *Wölbung* of de golvende lijn *Wellenlinie*, tot het onderscheiden van klanken gebruik gemaakt.

e a e a e a

verdicking, gebogen lijn golvende lijn

Het onderscheiden van klinkers, door verdikking van voorafgaande of volgende medeklinkers, heeft noodzakelijk tengevolge, dat indien geen medeklinker volgt een afzonderlijke schrijfwijze geleerd moet worden. De wellenlinie ontnemt ons de letter *n*, een teeken dat in de beide voornaamste stelsels van Duitschland, Gabelsberger en Stolze-Schrey als zoodanig gebezigd wordt en nu ook in het Nederlandsch Alfabetisch Kortschrift Groote de *n* voorstelt.

Er blijft dus nog over de *Wölbung*. Bij Goudschaal vinden wij een dergelijke schrijfwijze.

a U b h

Zooals uit voorbeeld *b* blijkt, wordt bij Goudschaal de scherpe vorm van den voorafgaanden medeklinker bewaard door een bijzondere schrijfwijze, (de *o* door zijn eigen teeken voorgesteld).

Scheithauer gebruikt de Wölbung voor *ä, ö, oi, au* zoowel na scherp als gebogen eindigende letters.

Wij zien dus dat de middelen die de grafische stenografie ons biedt om door verschil in hoogte der omringende medeklinkers of wat op hetzelfde neerkomt verschil in hoogte der klinkertekens zelve, de klanken of klinkercombinaties in een taal aan te geven onvoldoende zijn. Behalve de rechte lijn, zijn wij dus wel *verplicht* nog een anderen vorm te bezigen. Deze vorm langer dan de anderen, bezigen wij voor de minst voorkomende klinker.

De letterzetter heeft ongeveer zeven maal meer de letter *e* dan de letter *u* in zijne letterkast. Hieruit volgt dus, dat in gewoon drukwerk *e* ongeveer zevenmaal meer voorkomt dan *u*. Een zuivere maatstaf is dit natuurlijk niet, maar wij kunnen er wel nit besluiten dat *u* de minst voorkomende klinker is. Voor *u* kozen wij een teeken, dat ook bij Stolze gevonden wordt, voor een ander doel.

Door aan den klinker *u* deze vorm te geven werd het tevens onnoodig voor combinaties van *u* met andere klinkers *ou, au, eu, ui, eeu, ieu* afzonderlijke schrijfwijze of nieuwe vormen aan te geven, omdat dit teeken gemakkelijk met die letters verbonden wordt. In kortheid ging ons schrift daardoor niet achteruit. De andere kenmerken, het haakje bij Stolze-Wery om dubbele klinkers aan te geven eischt ook een extra handbeweging. De Wellenlinie van Arends, Brauns, Roller en de Wölbung van Scheithauer is niet korter.

In 95 en begin 96 bezigde ik de gebogen lijn voor een weinig voorkomenden klinker, zie blz. 419 Fig. I.

Dit teeken gaf echter dikwijls aanleiding tot ronding van den scherpen voet der voorafgaande medeklinkers.

Om *dit* te voorkomen, was zeer zorgvuldig schrijven noodzakelijk en als gevolg daarvan vertraging in het schrift. In Maart 97 vinden wij dan ook deze letter niet meer. Zie blz. 421.

In het voorjaar 96 zocht ik naar een fonetisch schrift, doch begreep al spoedig, dat dit tot de vrome wenschen zou blijven behooren.

Een fonetisch Alphabet zou bestaan uit 82 letterteekens en wie is in staat om uit de grondtrekken van het gewone schrift 82 gemakkelijk schrijfbare vormen te vinden?

Bij het samenstellen van een kortschrift moet bovendien rekening worden gehouden met de practijk.

Geen fonetiek, die hij 't grootste deel der leerlingen niet bekend is, mag daarbij op den voorgrond treden.

Wij zouden dan den leerling dwingen om, voor hij het schrift toepaste, de klankleer te bestudeeren en elk stenograaf zou zich eerst eenigen tijd moeten oefenen in het onderscheiden van nuances in de taal, die op de school niet onderwezen worden.

Wij hooren in het woord *zet* een andere *e*-klank dan in *betrokken*. Was het dus ons doel geweest om een zuiver fonetisch schrift te geven, dan hadden wij voor de *e*-klank van *zet* een ander teeken moeten bezigen; doch waar gingen wij dan heen? De omringende medeklinkers wijzigen gewoonlijk den klank van den klinker. De *o* van *pot* is niet de *o* van *dom* en zoo zouden wij vervallen in een groote menigte onderscheidingen, die onnoodig zijn, omdat zij reeds in het schrift zijn aangegeven.

Er is in ons gewone schrift wel een voorbeeld te vinden van het tegenovergestelde. Waar wij hier in woorden als *zet* en *betrokken*, *dom* en *pot* twee *verschillende* klanken op *dezelfde* wijze aangeven wat het klinkerteeken zelve betreft, maken wij onderscheid tussehen de *u*-klank volkomen en onvolkomen, terwijl die beide klanken evenzoo door de omringende medeklinkers worden bepaald.

De *r* en de *w* toch verlengen de voorafgaande *u*, wanneer daar niets anders dan een uitgang (*te*, *de*, *en* enz.) op volgt: *vuur*, *vuren*, *duw*, *duwen*. *W* is trouwens ontstaan uit dubbele *V*, dubbele *u* (*Wttewaal*). Waar wij bijv. *lor* naast *loor*, *dor* naast

door zeggen, komt naast *vuur*, *uur* niet voor, evenmin *puut* naast *put*, enz.

In het *Tijdschrift voor Opvoeding en Onderwijs* (Maart-af.) lezen wij hierover :

»Er is in onze taal geen enkel woord met een korten *u*-klank, dat ook een beteekenis heeft, waanneer men er een lange *u* voor in de plaats stelt; omgekeerd geen enkel woord met een langen *u*-klank, waarin men dezen kan vervangen door een korten, terwijl bovendien nog de *u* zich in dit opzicht van alle andere enkelvoudige klinkers onderscheidt, dat hij door een volgenden medeklinker volstrekt niet altijd kort wordt, bijv. *uw*, *ruw*, *schuw*.

De *u* speelt dus in onze taal een geheel andere rol dan de andere klinkers; daarom onderscheidt hij zich bij Groote ook niterlijk van de andere.”

De lange *y* kunnen wij gerust ontberen; de *y* geschreven als *ij* was oorspronkelijk lange *i*; *mien* is veranderd in *mijn*, (*mein*) de lange *ie*-klank in een *tweeklank* overgegaan. Men hoort nog in sommige streken van ons land *altied* naast *tijd*.

Zoo men wil, kan echter *y* en *u* lang geschreven worden. In den 1en druk is de schrijfwijze van *y* aangegeven; die van *u* medegedeeld aan ieder, die dit wenschte te weten, en nu in den 2en druk op blz. 39 te vinden.

Om een kortschrift zoo eenvoudig, zoo duidelijk en tevens zoo kort mogelijk samen te stellen, is het noodig alles op te sporen wat daartoe kan medewerken: welke onderscheidingen kunnen worden verwaarloosd, welke andere daarentegen moeten worden bijgevoegd.

In de Nederlandsche taal staa sprak en schrift vrij dicht bij elkaar. Wij spreken vrij wel elke letter uit. Slechts enkele aanhangels, als de *ch* in *visch*, *valsch* enz., worden weggelaten, daar de *g*-klank in (*sch*) hier niet gehoord wordt.

Elke verandering in spelling van *het gewone* schrift doet andere *woordbeelden* ontstaan en bij het teruglezen zou de gewijzigde vorm van de woorden ons nu en dan hinderlijk zijn. Ingrijpende veranderingen in spelling in gewoon schrift zouden zelfs oorzaak zijn, dat de een het schrift van den ander niet, of moeielijk zou kunnen lezen. In stenografie echter bestaan der-

gelijke bezwaren niet. Dit schrift, voor den leerling geheel nieuw, heeft geen antecedenten, waarmede rekening moet worden gehouden.

Ons gewone alfabet is niet ontworpen voor de moderne talen en bezit door toevallige omstandigheden verschillende letterteekens, die *denzelfden* klank weergeven, zooals $c = s$ of k , $q = k$, $x = ks$. Tegenover deze twee verschillende schrijfwijzen voor denzelfden klank hebben wij echter in 't gewone schrift ook één schrijfwijze voor twee geheel verschillende klanken.

De *aangename* dagen *gingen* voorbij. In *gingen* wordt geen *g* gehoord, toch wordt *ng* evenals *n-g* in *aangename* geschreven.

Hier is dus een afzonderlijk teeken op zijn plaats voor den klank *ng* als in *wang*.

Ch eindelijk bestaat uit *c* en *h*, die geen van beiden in de *ch*-klank gesproken worden. Nu eens klinkt dat teeken als *k*; *Christen*, of ongeveer als *g*: *Christen*, *kachel*, dan weer geheel anders, in *chef*.

In de beide eerste gevallen schrijven wij *k* of *g*, in het laatste een afzonderlijk teeken. (F).

In stenografie als hulpschrift is voor *f* en *v* evenals voor *s* en *z* een teeken voldoende. Verwarring is hierdoor niet mogelijk, het verband van den zin zelfs behoeft ons hier niet te hulp te komen. Zullen wij iemand, die deze letters voor elkaar spreekt kunnen verstaan!

De ●ijand komt of wordt ge●ien. (In de plaats van de ● *f* of *v*, *s* of *z* te lezen). Ja! dan kunnen wij ook lezen als hij 't schrijft zooals hij 't zegt.

Slechts enkele woorden veranderen van beteekenis door *f* i. p. v. *v*, *s* i. p. v. *z* te schrijven *sier*, *vier* enz.

3 jaar geleden maakte ik in mijn schrift nog onderscheid tusschen deze letters. Ik begreep, dat tegenstanders van het nieuwe, door deze vereenvoudiging den stok zouden vinden om den hond te slaan. Voor mezelf was ik het reeds lang eens, ik wist uit ondervinding, dat het gebruik van één teeken voor die beide letters niet in het minst aanleiding tot verwarring gaf. Maar hoe zou het voor anderen zijn? Beoefenaars van

het schrift ondervonden echter niet de minste moeilijkheid.

Het is misschien niet overbodig op te merken, dat wij niet, bijv. het woord: *vijf* als *fjv*, *zes* als *sez*, *lach* als *lach* schrijven, voor beide letters bezigen wij *hetzelfde* teeken en niet de eene letter *i. p. v.* de ander.

Over onze spelling wordt in de Maartaflevering van het Tijdschr. voor Opvoeding en Onderwijs het volgende gezegd:

»Waar in onze gebruikelijke spelling *én* teeken dienst moet »doen voor *twee* klanken, *ng* in *wang* en in *ongaarne*, *ch* in »*chef* en in *lachen* heeft de heer Grootte getoond juist te zien »door een nieuw teeken in te voeren. Ook heeft hij zeer juist »opgemerkt, dat de verschillende teekens in de Duitsche systemen, voor de combinaties: *sp*, *st*, *sch* enz. overtollig zijn; »nimmers *s + p* klinkt altijd *sp* enz. Even overbodig is het »gebruik van nieuwe teekens voor klinkerverbindingen als *ei* »(= *ij* in 't Nederlandsch), *ou*, *au*, *eu*, *ui*, *oe*, die in onze taal »altijd denzelfden klank voorstellen. Hier is dus geen reden, »om behalve de klinkers *a*, *e*, *i*, *o*, *u* nog afzonderlijke teekens »voor de samenvoelingen in te voeren. Verscheidene dezer af- »beeldingen zijn trouwens fonetisch correct. Er is dus evenmin »reden om van de gewone spelling af te wijken. — In een »kortschrift, dat de goede eigenschappen van den merkwaardigen »eenvoud van het alfabet behouden wil, zijn daarom overtollige »onderscheidingen uitgesloten en alleen nieuwe vormen gebruikt, »waar die wenschelijk zijn; *ng*, *ch*.

»Men vergist zich bij het lezen of spreken niet, wanneer *v* »bijna als *f*, *z* ongeveer als *s* klinken. Wil men het kortschrift »orthografisch juist maken, welnu, men gebruike verdikking »om het onderscheid aan te toonen.

»Terecht zegt de heer Grootte in zijn leerboek, dat een zuiver »fonetisch schrift onbereikbaar is. Men hoort een *v* in *lee/de* »en een *s* voor aan *zestig*. Het alfabet van de Association »Phonétique Internationale geeft tachtig teekens, en daarin »zijn nog niet alle Nederlandsche klanken vertegenwoordigd."

Bij het ontwerpen van een stenografie voor de Nederlandsche taal, mag wat de medeklinkers betreft met het bovenstaande rekening worden gehouden *c*, *q* en *x* als onnoodig over boord,

voor *f* en *v*, *s* en *z*, *g* en *ch* slechts één teeken gebezigd worden daarentegen is het gewenscht *ng* in *wang* en *ongaarne* te onderscheiden, evenzoo *ch* in *kachel* en in *chef*, welk verschil in klank *veel grooter* is dan hetgeen door ons *verwaarloosd* wordt. In onze taal is er geen enkele reden om zooals b.v. in het Duitsch waar *sch* een geheel *afzonderlijke* klank is, daarvoor een *afzonderlijk* teeken in te voeren. Wanneer wij het woord schip spreken dan hooren wij wel degelijk *s* en *g* (*ch*). De Duitscher echter zegt *schiff*. In een Duitsche stenografie is een dergelijk teeken gewenscht in een Nederlandsch alfabetisch Kortschrift echter onnoodig.

De Duitscher heeft voor *ch*, *g* en *sch* drie teekens noodig omdat in *dach*, *grab* en *schiff*

drie *verschillende* klanken gehoord worden.

In 't Nederlandsch daarentegen wordt in *lach*, *graf*, *schip* *dezelfde* klank gehoord, *s* en *ch* in schip worden beide gesproken, evenals *s* en *m* in *smaak*, *s* en *p* in *spek*.

Wij kunnen in Nederlandsch Kortschrift dus volstaan met *een* letterteeken, terwijl *s* en *ch* alfabetisch na elkaar geschreven toch slechts een handbeweging vorderen.

Hoe geringer het aantal teekens is des te meer behouden we den bijzonderen eenvoud van het alfabet, leeren het geringe aantal vormen in minder tijd en zullen na kortere oefening werktuigelijk lezen en schrijven, omdat oog en hand met het klein aantal vormen spoediger vertrouwd zijn.

Hoe 't stelsel ontstaau is.

December 1894 bataljons-adjutant geworden, begreep ik, dat het in mijn werkring van belang kon zijn te kunnen stenografeeren, om de mededeelingen of bevelen van den Bataljons-commandant snel te kunnen opschrijven, zoodat een paar minuten op 't gevechtsveld gewonnen konden worden en bij den dagelijkschen dienst in de kazerne een uur schrijven tot een kwartier kon worden teruggebracht.

Daartoe leerde ik de stenografie van Stolze door Wéry op onze taal overgebracht, waarmede ik reeds toevallig het vorige jaar had kennis gemaakt.

Bij de toepassing van dat stelsel drong zich de gedachte

aan mij op of met ongeveer dezelfde letters, teekens dus, die uit de grondtrekken van het schrift waren afgeleid, volgens de methode Gabelsberger, niet een eenvoudig alfabet was saam te stellen, waarmee even kort de taal kon worden afgebeeld, zonder dat daartoe ingewikkelde regels met uitzonderingen en verschillende schrijfwijzen voor lettercombinaties noodig waren.

Maart '96 gaf ik 't eerst onderwijs in dit kortschrift aan eenige onderofficieren. 4 Maart ontving ik een briefje door een hunner in mijn schrift geschreven, waarin mij verzocht werd het onderwijs voort te zetten.

Ik heb er toen over gedacht het werkje uit te geven en heb werkelijk eenige stappen daartoe gedaan. Als curiosum bewaar ik nog een brief van den heer van Looy uit dien tijd (April '96), waarin wordt meegedeeld, dat hij het manuscript heeft ontvangen en tot drukken wenschte over te gaan.

De letters zijn natuurlijk in de jaren, dat ik arbeidde aan den opbouw van mijn systeem van naam veranderd, doch dit doet minder ter zake.

In 1895 werden volgens dezelfde beginselen als in de uitgave van het leerboek in '99 de klinkers met medeklinkers verbonden.

Fig I Klinkers.

Zoo lezen wij op blz. 1 van het manuscript voorjaar 1896.

»De klinkers hebben
»verschillende hoogten.
»De medeklinkers zijn de
»neerhalen, de klinkers de

»ophalen van het gewone schrift.”

Op bladz. 3. »Medeklinkers, die op elkaar volgen worden niet
»naast, doch onder elkaar geschreven, anders zou door de ophaal
»der verbinding de klinker gevormd worden”

Fig II

Eveneens op blz. 3. »Om de lange *a, e, i, o, u* van den
»korten (open, volkomen, gesloten onvolkomen) klank te onder-

»scheiden, worden dezelfde teekens langer geschreven zonder »de hoogte te wijzigen.

»Volgen twee klinkers op elkander, dan worden zij na elkaar »geschreven.»

Fig III

Later zag ik dat Arends, Roller, Brauns, in dezelfde richting hadden gezocht, *doch halver wege waren blijven staan*. De verbinding van medeklinkers met klinkers geschiedde in die stelsels als in ons kortschrift, bij veelvuldig voorkomende *medeklinker-combinaties* of *klinker-combinaties* bleef 't bij het oude en werd het alfabet daartoe met afzonderlijke teekens uitgebreid. Voor mij was uit die stelsels dus niets te leeren evenmin als uit dat van Scheithauer waarmee ik in de tweede helft '97 door de Nederl. bewerking van Balt kennis maakte.

Het geduld van den uitgever, die het manuscript April '96 reeds in handen had, werd op een zware proef gesteld, toen het omdat mijn werk mij zelve niet voldeed, werd terug verzocht on eerst drie jaar later terug gegeven. Deze tijd is benut om, hoewel 't oorspronkelijke gronddenkbeeld van een eenvoudig stenografisch alfabet bleef behouden, de verschillende middelen die de grafische Stenografie biedt tot het onderscheiden van letters en tot verbinding dier teekens tot woorden te beproeven. Sommige letters zijn wel drie tot vijf maal van vorm veranderd, voor de beste indeeling gevonden was, om zodoende 't gemakkelijk snel schrijven van 't schrift te bevorderen.

In Maart 1897 hield ik een voordracht over het Alfabetische stelsel van stenografie in de vereeniging »Onze Kring» te Amersfoort. Ik gaf toen aan mijne medeleden gehectografeerde afdrukken, waarvan er twee volgens gewoonte in ons archiefje bewaard zijn.

Uit de hieronder volgende gedeeltelijke Fotografische copie blijkt dat de klinkers *a, e, i, o, u* na dien tijd niet meer zijn veranderd.

Vorm en wijze van verbinding der teekens Stelsel Groote Maart 1897 (de *namen* der medeklinkers zijn niet overgenomen, omdat die later nog gewijzigd zijn en bij den lezer verwarring zouden te weeg brengen).

c//	a	c//	g	l-	l	o	u	u	u
a	e	i	o	u					
aa	ee	uu	oo	uu					
i-	u	u	u	u-	u'	u'			
ei	y	ui							
u'	u'	u'	u'	u'	u'	u'	u'	u'	u'
oe									

Naast den kleinen kring komt hier de kringpunt nog als letterteeken voor.

Nadat ik dat teeken twee jaar gebezigd had, heb ik het verwijderd omdat het onderscheid tusschen dit teeken en den kleinen kring zeer gering is, met potlood geschreven zoo licht in kleinen kring overgaat, terwijl omgekeerd met een ietwat oude pen schrijvend het kleine kringetje zoo licht gevuld wordt, feitelijk is de punt dan ook niet anders dan een verdikt kringetje.

Na dien tijd heb ik niets meer gewijzigd. Wat ik dus wilde vinden in '95, in '96 meende te hebben bereikt, en na dien tijd steeds in denzelfden geest voortgaand meer volkomen uitgewerkt had in '97 en '98, heb ik eindelijk gegeven in '99. Toen meende ik te mogen zeggen »Nu is het Nederlandsch, Alfabetisch Kortschrift niet alleen goed om 't aan een enkele te leeren, maar voor iedereen, nu is de tijd gekomen het uit te geven.

Om den vorm onzer letters te vergelijken met dien van andere

grafische stenografiën geven wij eenige teekens uit de verschillende stelsels, waaruit blijkt, dat er in dit opzicht uit den aard der zaak tusschen alle grafische kortschriften overeenstemming bestaat.

<u>Gabelsb.</u>	ü e l r o c f p o j i r o r
<u>Stolze</u>	t t i t r l e l e o r s d e r
<u>Faulmann</u>	v p i t r r e c e i v e r v r r
<u>Schrey</u>	t t i t r r e l o r f r r r r

b p d t g k w v f s fs sch j h ch m

<u>Gab.</u>	ü r v e l r f l j o r r r
<u>St.</u>	t r v o l k l p l l r l
<u>F.</u>	ü r ä e s r e r e r r r
<u>Sch.</u>	ü r a e l o j l r l r r r

n ng r l c q z st sp pf nk mp.

Brauns.

i r l l) o e p r o
 g. ng. nk. nd. mp. m. s. h. j x

Goudschaal.

v e l e s r ~ l i s v c e
 b. d. f. h. j. m. n. p. t. x. u. v. l r

Scheithauer.

i l l l r l l l e o r ~ o
 t. d. nt. nd. p. b. f. w. sch. s. sch. n. m. nsch

Om de wijze van weergeven der klinkers te kunnen vergelijken, volgt daarvan een overzicht.

Geb: *a e ee d ee et ee ee ee ee ee ee*

Sto: *u u u u u u u u u u u u*

Schr: *u u u u u u u u u u u u*

ded, dad, daad, did, deid, deud, dod, död, dud, düd, daud.

G: *er er er er er er er er er er er*

St: *er er er er er er er er er er er*

Schr: *er er er er er er er er er er er*

Adam, Monat, derke, Angel, Enkel, Armat, Bischöfe, Kartoffel, reedl, Quartett.

Brauns.

a = / e = | v v

ga. da

ä = ~ ö = ~ ü = eu ~

o = — ü = — (willentunie).

Roller.

|| /))) ~

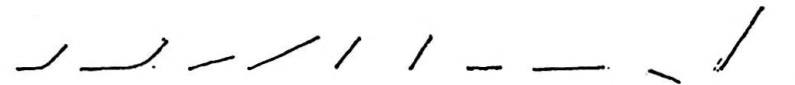
e i e a o u au.

Schuthauer.

— | /)) / (wölbung)

o ü i a e ä oi au ei.

 Groote.
 a. aa. e. ee. i. ie. o. oo. u. uu.

 Schneith.
 a. aa. e. ee. i. ie. o. oo. u. uu. Balt

 Groote.
 au, eu, ou, ui, ei (ij). oe

 Scheithauer-
 au, eu, ou, ui, y(ei) oe Balt.

Om zoo gewenscht orthographisch juist te kunnen schrijven, zoowel in de Nederlandsche als in andere talen worden *volledig-*

heidshalve daartoe de middelen aangegeven,

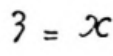
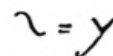

 ch, z, q, f worden door zwaarder schrijven

(verdikking) van g, s, k, v onderscheiden, c aangeduid door boven s of k een punt te plaatsen, lange ij wordt langer, ei korter geschreven, zonder de hoogte te wijzigen.

 u aangeduid door verlenging

van het verbindingshaaltje eveneens zonder wijziging van de hoogte.

Voor x en y worden afzonderlijke teekens ingevoerd.

 = x

 = y

Daar elke taal een eigen stenografie heeft, is en blijft het schrijven in andere talen moeilijk. Wil men echter daarbij van

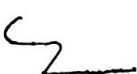

het kortschrift gebruik maken, dan staan ons twee wegen open.

Of orthografisch juist te schrijven, dan wel de vreemde klanken weer te geven door de Nederlandsche klanken die daarmee 't meest overeenkomen.

Om orthografisch juist te schrijven is het noodig nieuwe vormen aan te leeren van letters, die in 't Nederlandsch Kortschrift ontbreken, de tweede methode echter, noodzaakt ons een bijzondere schrijfwijze te volgen in strijd en met spelling en met klank.

Wij behoeven dan geen nieuwe teekens te leeren voor de ontbrekende medeklinkers, daarentegen wordt elk te schrijven woord een op te lossen raadsel, *beaucoup* kan men schrijven *bookoe*, maar nu *puis*, *pwie?* of *puis*; *fraiche* als *fresje* maar dan *ai* in *mauvais*, *moove* of *moovy?* Voor *l'eau* kan men schrijven *lo* doch *l'heure*, *leur*, hoe zullen wij de *eu* klank weergeven? Toch niet door *eu* van *deur* of *ui* van *lui*, nog erger wordt het wanneer wij het eene woord volgens de uitspraak en het andere orthografisch weergeven, en hoe zullen wij dit alles terug lezen?

Neen, gebruik van gewoon schrift of orthografisch juist schrijven is hier de eenige oplossing, veel sneller leert men eenige letterteekens meer, dan dat men klanken zoekt en leert die met de Nederlandsche klanken overeenkomen. Wil men onder het schrijven zelf bedenken, hoe men 't woord schrijven zal, dan is 't tijdverlies dat daarvan het gevolg is niet in te halen. Onderstaande woorden zijn in het Scheith. Balt-stelsel en in dat van Groote orthografisch juist geschreven, het tweede woord bovendien volgens de klank.

Scheith. Balt	Groote.	
		<i>mauvais</i>
		<i>beaucoup.</i>
		<i>bookoe.</i>

»Het alfabetische van het systeem-Groote leent zich zeer »gunstig voor het schrijven van vreemde talen, waar klinker- »combinaties heel andere geluiden voorstellen dan in het Neder- »landsch; het is voor den beoefenaar van zijn stelsel *niet* »noodig, zijn toevlucht te nemen tot benadering der fonetische »waarden van die verbindingen (Heaven help him), in de »onderstelling dat zijn uitspraak van Fransch, Duitsch en »Engelsch zuiver is. Zal hij de fonetische afbeeldingen van zijn »correspondent, wiens oor misschien minder fijn is, kunnen »begrijpen? Wat zal hij beginnen met: *l'heure, puis, mauvais?* »wat met *th, e, i, w, ay*, in: *the, right, way?*

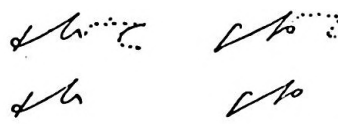
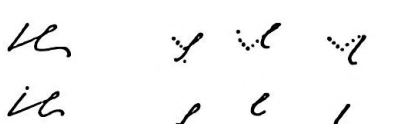
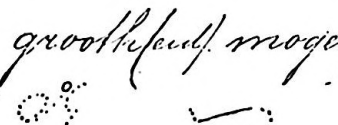
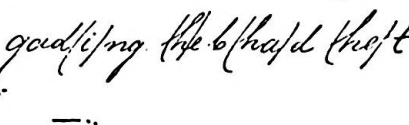
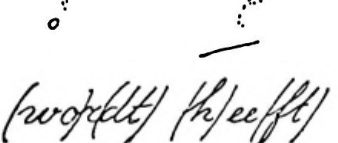

»Ik acht het daarom van groot belang, dat in het Neder- »landsch kortschrift-Groote de gewone klinkercombinaties ook »in *vreemde talen* door onze leerlingen worden gebruikt.»

Opvoeding en Onderwijs Maartafl levering 1900.

J. C. G. GRASÉ,

Leeraar Eng. H. B. S. 5 j. c. Amsterdam.

Verkorting en zijn in een stenografie voor het leger niet bepaald nodig. De stenografie voor den reporter staat geheel op zich zelf. Toch geven wij volledigheidshalve de verkortingen aan die in ons leerboek »Stenografie voor iedereen» vermeld zijn, om te doen zien hoe die gevormd worden.

 grootbeleid/ mogelijk/ godlijng/ be(b)hald (ho)t.

 (roo(k)lt) (he(e)ft) v(ain) (y(s))

1 — 3 str b v r . 19 0 2 1 — p 6 1

Het heeft van morgen | Als hadden konit is
gezegend. | hebben te laait

...

0 — 3 str 4

zijn uit. Hij zijn van morgen uitgaan.

De VOORZITTER. Verlangt een der heeren het woord, hetzij om naar aanleiding van het gesprokene eenige opmerkingen te maken of den spreker inlichtingen te vragen.

De heer PONT. Mijne Heeren! Nu mij door den geëerden Voorzitter het woord verleend is, is het mij een genoegen den geachten redenaar van heden avond, mijn respect te kunnen betuigen, en voor zijn poging om het Nederlandsche volk — en daarmee het Nederlandsche Leger, — aan een goede stenografie te helpen, en voor de wijze, waarop hij het verloop en het resultaat van zijn streven hier heeft toegelicht.

Heden avond was 't er hem, dacht mij, speciaal om te doen, deze vergadering met zijn stelsel te doen kennis maken, en haar aldus te stellen voor de beantwoording van de vraag: »Is dit mijn stelsel niet als geknipt voor het Leger?»

Ik voor mij, heb deze vraag reeds ontkennend beantwoord. Het is jammer, dat de heer Groote zijn vijfjarigen arbeid wellicht niet beloond ziet, zooals hij zich dit heeft gedroomd; maar al had hij 50 jaar onafgebroken aan zijn stelsel gewerkt, als dit zoo was, als het nu is, zou ik niet tot een andere conclusie kunnen komen. Wat *hier* het hoogste geldt toch, is het Legerbelang. Het was dat, M. H., wat mij het artikel »Stenografie in het Leger" in de pen gaf, dat ge aangetroffen hebt, of zult kunnen aantreffen, blz. 245—272 van de laatste (April)aflevering van den *Militairen Spectator*.

Ik zou kunnen volstaan met naar dat artikel te verwijzen, ten einde niet te veel van uw tijd en aandacht te vorderen; ik wil er dan ook maar heel weinig aan toevoegen.

Vóór de verschijning van het stelsel-Groote, leerde ik het stelsel-Riënts Balt, dat zich van alle andere gunstig onderscheidde door den grootsten eenvoud, duidelijkheid en practische bruikbaarheid. (Op de laatste eigenschap kunnen zich wellicht alle stenografische stelsels beroemen, mits men zich den noodigen tijd en de noodige moeite gunne, om de tallooze moeielijkheden behoorlijk onder de knie te krijgen. Het stelsel-Riënts Balt nu eischt slechts een minimum van tijd en een minimum van moeite, door den grooten eenvoud en de groote duidelijkheid; terwijl het in practische bruikbaarheid bij geen enkel stelsel achterstaat: wat mij is gebleken na bestudeering o. a. van de oudere systemen Steger en Stolze-Wéry, de gunstigst bekende hier te lande).

Bij de verschijning van het stelsel-Groote heb ik ook dit bestudeerd, met het voornemen, voor het geval het mij beter voorkwam, het stelsel-Riënts Balt te laten varen. Alles pleitte hier immers vóór: Een nóg beter stelsel, oorspronkelijk, van een Officier, het toekomst-stelsel van het Leger wellicht!

Maar... de kennismaking viel mij bitter tegen:

De heer Groote is van een schoone gedachte uitgegaan, »de eenvoud van het Latijnsche alfabet;» maar hij heeft ze niet kunnen verwezenlijken: met den eenvoud van het *Latijnsche* alfabet verkrijgt men geen stenografie; daarvoor is een andere eenvoud noodig; eenvoud in het *stenografisch* alfabet, dat op *kortheid* moet berekend zijn, doch wel zooveel mogelijk met het Latijnsch alfabet voeling moet houden; eenvoud in de regelen der verbinding, in de verkortingen. Zoo opgevat, is het stelsel-Riënts Balt werkelijk alfabetisch en eenvoudig; in den zin, zooals de heer Groote zelf bedoeld, is zijn stelsel (Gr.) *niet* alfabetisch, en in geen enkelen zin, eenvoudig. In het stelsel-Groote is nog even het ideaal terug te vinden; maar door de *noodzakelijke* bijvoegingen is het geworden tot een... slecht mengsel!

De leerling van Groote staat telkens voor de vraag: »hoe

hier te verbinden, hoe hier te schrijven?" De heer Groote heeft zelf in die 5 jaren geen kans gezien, al de moeielijkheidsjes, waarop hij stuitte, op te lossen, en laat dit verder aan de vindingrijkheid van de leerlingen over. *Als* de heer Groote alles behoorlijk opgelost in zijn Leerboek had willen omschrijven, dan zou er veel van den thans schijnbaren eenvoud verloren zijn gegaan. Stolze-Wéry is *niet* eenvoudig, maar men zal dit stelsel moeten nageven, dat alles en alles, tot in finesses, in het Leerboek is geregeld. Toch kan ik me voorstellen, dat iemand, die regelrecht uit Stolze-Wéry komt, het stelsel-Groote aanvankelijk voor het beloofde land houdt.

Maar wie het stelsel-Riënts Balt kent, zal met mij het stelsel-Groote verwerpen. Ik zou mij niet gerechtigd achten, aldus te spreken, hadde ik niet in den *Mil. Spect.* deze meening op m. i. degelijke gronden verdedigd. En *misschien* mag uit de plaatsing van mijn opstel in dit *Mil.* tijdschrift bij uitnemendheid, een voor het stelsel-Balt gunstige gevolgtrekking gemaakt worden omtrent de opinie der Redactie in deze quaestie.

Een drietal opmerkingen wenschte ik nog te maken.

Steger zegt in zijn »Handboek voor de Nederlandsche steno-graphie: »Wat men tegen ons stelsel met meer schijn van recht zou kunnen aanvoeren, is niet, dat de letterteekens te veel op elkaar gelijken, maar dat voor de verwante letters een en hetzelfde teeken bestaat; toch heeft die vereenvoudiging meer voor- dan nadeel, ten minste voor de eigenlijke stenografie, en ook is nooit de noodzakelijkheid gebleken om voor *f* en *v*, *d* en *t*, enz. afzonderlijke teekens te hebben. »Maar,» beweert men wel eens, »die zwakke zijde van onze stenografie maakt haar minder geschikt voor algemeen gebruik.» Dit kan gereedelijk worden toegegeven, mits men op zijn beurt maar hiermede gelieve in te stemmen, dat ze daardoor des te geschikter is voor het eerste en voornaamste doel . . .»

»*Niet geschikt voor algemeen gebruik*» dus, dat klinkt anders dan »Stenografie voor iedereen», zooals de heer Groote zijn stenografie noemt.

Dat overigens het gemis van afzonderlijke teekens voor *f* en *v*, enz., een voordeel zou zijn, moet ik verklaren niet te kunnen

inzien; is 't niet, 1° meer alfabetisch, 2° meer werktuigelijk, *f* en *v*, enz. afzonderlijk te schrijven? In de Kamers oefenen zich de stenografen minstens 5 jaren van te voren, en dan nog kunnen zij *elkaars* stenogrammen niet lezen, wat ik uit onvervalschte bron heb, van een Kamer-stenograaf zelf nl. en wat toch allesbehalve een pleidooi voor de duidelijkheid kan genoemd worden. »Men *kan* ter onderscheiding een van de twee *verdikken*,» zegt de heer Grootte. Waar het een zoo belangrijk schriftbeginsel geldt, houd ik niet van facultatief-stellen. *Moet* het of moet het niet? Moet het *niet*, dan is het stelsel-Grootte, volgens den heer Steger, »minder geschikt voor algemeen gebruik.» Moet het, dan wordt het er niet veel beter op:

Welke teekens moeten dik geschreven? »*f*, *z*, *ch*, en *q*, die minder voorkomen dan *v*, *s*, *g* en *k*, die dun geschreven worden.» Komt *f* minder voor dan *v*, daarentegen *z* minder dan *s*. Het zal wel waar zijn, maar ligt het zoo voor de hand, dat het voor »iedereen» gemakkelijk is?

Dat dik-schrijven! De heer Grootte *had geen gemakkelijk te schrijven teekens meer voor de ontbrekende letters*; er moest iets op verzonnen worden. Nu, ik zou zeggen: alles liever dan dik schrijven. Het verdikken van teekens is een verouderd middel. En ik kan mijn verwondering niet terughouden over dit door den heer Grootte ingevoerd middel. Hoe moet iemand, die gewoon is dik te schrijven, daarmee aan? Hij zal, *tegen wil en dank*, telkens een dik voor een dun teeken, telkens een *f* voor een *v*, een *z* voor een *s* schrijven, enz., of . . . eerst moeten afleggen het karakter van zijn handschrift!

De stelsels Scheithauer en Riënts Balt verwerpen dit onderwetsche middel onherroepelijk.

Ongeveer hetzelfde zou ik kunnen zeggen van de »schrijflijn» van het stelsel-Grootte. In zijn verkortingen in het Tijdschrift voor Stenografie van den heer Grootte gaat hij nog verder dan in zijn Leerboek . . . in de verkeerde richting! Reeds wordt daar het »gewijzigd» teeken voor *ei*, dat op de schrijflijn *zijn* verbeeldt, bóven die schrijflijn voor *waart*, *waren* gebezigd. Het is alsof ik in gewoon schrift *zijn* schrijf en leer dit woord, iets hooger geplaatst, te lezen als *waren*! Is nu in het woord *waren* een *ij*-klank te vinden?

»Stenografie is *kortschrift*, geen *snelschrift*», zegt de heer Groote; maar in zijn »Openbaarmaking van de Handelingen der Staten-Generaal» zegt de heer Steger:

»De stenografie, waarvan velen, zelfs ontwikkelde lieden, zich nog altijd een weinig juist denkbeeld maken, beschikt over middelen om een rede met een snelheid van ongeveer 150 woorden in de minuut woordgetrouw weer te geven. Kortere letterteekens en woordverkorting stellen haar daartoe in staat. Is de snelheid grooter, stijgt zij b. v. tot 200 woorden, dan redt de stenograaf zich en den redenaar uit dezen nood door het middel, waartoe een schipper zijn toevlucht neemt als hij zijn vaartuig lichter maakt: door onnoodige ballast over boord te werpen. In dit geval laat de stenograaf de rededeelen weg, die van zelf worden teruggevonden: lidwoorden, voornaamwoorden, enz., en bepaalt hij zich uitsluitend tot het opnemen van die woorden, welke hij volstrekt noodig heeft om de rede, zoo dit vereischt wordt, woordgetrouw terug te geven.»

Hieruit moge blijken, of stenografie ook *snelschrift* moet zijn. Als de heer Groote dus van de verkeerde stelling is uitgegaan, »dat stenografie *geen snelschrift* is», mag men dan verwachten, dat zijn stenografie toch *snelschrift* is geworden?

Ik zal het hierbij laten.

Wie belang stelt in deze quaestie, verzoek ik bolcefd verder mijn *Spectator*-opstel te lezen.

Als daardoor bereikt wordt, dat niemand zich partij stelle, alvorens beide stelsels, en Riënts Balt en Groote, goed te hebben bekeken, dan heb ik heden avond mijn plicht vervuld.

De heer VAN WAARDHUIZEN: Naar aanleiding van hetgeen zoeven door den heer Pont is gezegd, wensch ik mede te deelen, dat door mij onderscheidene stelsels zijn bestudeerd en onderwezen, en de slotsom, waartoe ik gekomen ben, is dat met geen enkel stelsel door mij zulke goede resultaten zijn bereikt als door het stelsel-Groote.

Om de gemakkelijheid van het aanleeren van laatstgenoemd stelsel aan te toonen, zij het genoeg te zeggen, dat bij het geven van onderwijs in de stenografie een jongmensch van 14 jaar

de teekens van het stelsel Scheithauer-Balt eerst na een half jaar eenigszins dragelijk kon schrijven, terwijl hij in twee maanden tijds zich die van het stelsel-Groote had eigen gemaakt.

Ik heb mij voorts de vraag gesteld: welk stelsel de voorkeur verdiende, dat van Scheithauer-Balt of dat van Groote. Met dit doel heb ik de beide stelsels nauwkeurig vergeleken en mijn slotsom was, dat in alle opzichten het stelsel-Groote te verkiezen is boven de Nederlandsche bewerking van Scheithauer door Riënts Balt. Met den heer de Vries van Amsterdam zeg ik, dat, hoe meer men het stelsel-Groote leert kennen, des te liever het den beoefenaar wordt.

De heer WERY: Stenografie is kortschrift; als men daarover echter wil debatteeren, dan worden het lange redevoeringen. Ik wil dan ook niet spreken over de verschillende stelsels, maar alleen enkele opmerkingen maken naar aanleiding der rede van den heer Groote.

Zooals waarschijnlijk aan alle hier aanwezigen bekend is, had ik de eer het systeem-Stolze aan de Krijgsschool te onderwijzen. Of de resultaten van dat onderwijs goed zijn, weet ik niet, maar ik weet toch dit wel, dat vele personen willen getuigen, dat er vele gunstige resultaten van verkregen zijn.

Wat nu vooral aanleiding geeft tot den strijd op dit gebied zijn de beginselen, waarvan de verschillende uitvinders uitgaan. De heer Groote zegt, dat Stolze wilde komen tot eenheid in het schrift en dat hij die eenheid heeft gevonden. Ik meen echter, dat het hoofddoel niet in de voornaamste plaats is het korter schrijven, maar dat men er tevens bij de samenstelling van een systeem op bedacht moet zijn het geschikt te maken voor snel schrijven en dit verkrijgt men door de symbolische klinkerverdeeling, waardoor het mogelijk wordt in het snelste debat den spreker te volgen.

Het systeem-Groote heet alfabetisch; maar het toepassen van dat stelsel is alleen goed, wanneer men te doen heeft met een langzamen spreker. Wanneer echter het debat in een sneller tempo wordt gevoerd, mist men in het stelsel-Groote de middelen om de stenografische woorden te verkorten.

Er is nog iets en wel naar aanleiding van hetgeen door den geachten laatsten spreker is medegedeeld.

Hij meent, dat het stelsel-Groote vooral practisch te gebruiken is. En dat is nu iets, waarmede ik het niet eens ben.

Wil men een stenografisch stelsel practisch toepassen, dan wordt daarvoor jaren oefening vereischt. En wanneer nu een stenograaf zegt: ik heb heden dit en morgen dat stelsel toegepast, en dan meent te zijn practisch gevormd, dan zeg ik: zoo iemand is niet practisch gevormd.

Om stenograaf te zijn en te blijven moet men, gelijk ik reeds zeide, zich gedurende jaren practisch geoefend hebben.

Wat overigens vooral bij de stenografie een hoofdzaak is, is dat men volge een stenografisch stelsel, dat voor allen en voor alles dienstbaar is. Dit nu heeft men bij het stelsel-Stolze, dat in vijftien parlementen wordt gevolgd, ook in den Duitschen Rijksdag en het Heerenhuis.

Ik kan het niet genoeg herhalen: een stelsel, dat men practisch wil toepassen, vereischt een langdurige oefening en het gaat dan ook niet aan te zeggen dat een stelsel, pas uitgevonden, reeds dadelijk voor de practijk dienstbaar is.

Zeer zeker kunnen in de bestaande stelsels nog groote verbeteringen worden aangebracht en gaarne wensch ik den heer Groote toe, dat het hem moge gelukken te komen tot de practische toepassing van een Nederlandsch stelsel van stenografie, door een Nederlander bewerkt.

De heer RIËNDS BALT. Naar aanleiding der vóordracht van den heer Groote, wensch ik mij slechts te bepalen tot de voorlezing van enkele beoordeelingen, van het door mij ontworpen stelsel, en wel door officieren, daar de aanwezigen, voor het meereendeel zelf officieren, in *deze* beoordeelingen en vergelijkingen wel het meeste belang zullen stellen.

Zoo schreef kapitein Vosmaer, van den Generalen Staf:

»Ik geef aan uw systeem de voorkeur boven dat van Groote.»

Dit zou door den kapitein zeker niet geschreven zijn, wanneer hij niet vooraf de beide stelsels deugdelijk had onderzocht.

In *de Telegraaf* van 11 Januari 1900 schrijft de heer C. Borel, kapitein der Artillerie:

»Het stelsel van den heer Grootte vertoont (met het stelsel-Riënts Balt) veel overeenkomst. Eene vergelijking van beide stelsels heeft mij tot de meening gebracht dat, ondanks het later verschijnen van het stelsel Grootte, dit niet boven dat van Riënts Balt te verkiezen is. Dit laatste toch voert de voor eene deugdelijk stelsel noodzakelijke beginselen meer consequent door; is doordat minder kleine verschillen tusschen de teekens gemaakt worden, gemakkelijker en, tengevolge van een oordeelkundige keuze van enkele bijzondere teekens voor twee medeklinkers, die veelvuldig op elkaar volgen, korter dan het stelsel Grootte.

»Ik aarzel dus ook niet aan het systeem van den heer Riënts Balt de voorkeur te geven, en het voor beoefening aan al diegenen, die zich een deugdelijk stelsel willen eigen maken, aan te bevelen.»

Voorts wijs ik op de brochure van den heer Asbeek Brusse, 1e luitenant der infanterie van het Oost-Indisch leger, getiteld: »Kennis der stenografie een eisch des tijds, gevolgd door: Welk stelsel is op het oogenblik het beste?»

De heer Brusse treedt in eene vergelijking tusschen het stelsel-Grootte en het stelsel-Riënts Balt. Hij heeft beide stelsels bestudeerd en komt dan tot de volgende conclusie.

»Wij hebben nu gezien, hoever het systeem-Grootte ten achter staat bij dat van Riënts Balt. Doen wij dus voor de invoering van een stelsel bij het leger een keuze, dan komt het stelsel-Riënts Balt daarvoor in de eerste plaats in aanmerking, door zijn eenvoud, zijn gering aantal regels en de mindere ingewikkeldheid daarvan, door zijn groote korthed en daarmede gepaard gaande vlugheid van schrijven en niet het minst om zijne groote duidelijkheid.»

Verder wijs ik op een artikel, in het *Marineblad*, achtste aflevering, waarin door den heer Palm, Overste bij de Marine, na een vergelijking van beide systemen wordt gezegd: »Ik twijfel niet of bij bestudering van beide stelsels zal men algemeen de voorkeur geven aan het voor de Nederlandsche taal bewerkte systeem Riënts Balt.»

Me dunkt, het is haast overbodig nog eens te zeggen dat

al deze heeren niet dan na ernstig onderzoek en onpartijdige vergelijking hunne verklaringen zullen hebben neergeschreven.

Eindelijk zij het mij vergund de aandacht te vestigen op het oordeel van den heer M. A. Pont, luitenant-kwartiermeester, die in zijn opstel: »Stenografie in het Leger" in den »Militairen Spectator" Aprilnummer, na een uitvoerige, grondige behandeling van beide stelsels op pag. 271 tot de volgende conclusie komt:

»Het stelsel-Groote is, alleen reeds hierom, *beslist onmogelijk als snelschrift*, speciaal als Militaire Stenografie. Aanvankelijk — tekenend — zou men allicht spoedig eenig succes hebben; doch later zou alle gedane moeite vruchteloos blijken en . . . opnieuw de stenografie bij het leger voor langen tijd, zoo niet voor goed, van de baan zijn.

Het ware te betreuren!

Ik heb beide stelsels, aan de hand van de Leerboeken, in alle finesses onderzocht.

Het stelsel-Groote is in vele opzichten sprekend het stelsel-Riënts Balt (zooals van verschillende zijde reeds is opgemerkt); doch in enkele hoofdzaken (klinkertekens!) en in vele bijzaken afwijkend, valt het in bruikbaarheid daarmee niet te vergelijken.

Op grond daarvan meen ik te moeten concludeeren: *voor invoering bij het leger kan het stelsel-Groote niet, het stelsel-Riënts Balt wel aanbevolen worden.*"

Ik dank u, M. d. V. voor de mij gegeven gelegenheid om een en ander in het midden te brengen.

De heer VAN DEN BERG: Mijnheer de Voorzitter! Wanneer ik voor eenige oogenblikken het woord heb gevraagd, dan is dat in de eerste plaats om aan uw Bestuur mijn dank te betuigen voor de mij verleende introductie, en in de tweede plaats om iets te zeggen naar aanleiding van hetgeen heden avond door den heer Groote en de andere heeren is gezegd.

Zoo aangenaam nu als mij het eerste is, zoo moeielijk is het tweede wegens het eigenaardige van het onderwerp. Ik meen toch mij niet te vergissen, als ik onderstel dat de meeste heeren hier aanwezig na al het gehoorde nog niet veel vasten

grond onder de voeten zullen voelen. Dit ligt nu geenszins noch aan het stelsel van den heer Grootte, noch aan eenig ander stelsel, maar eenvoudig aan den aard van het onderwerp.

Wat nu de zaak zelve betreft, de vraag is hoe de voorstanders van het stelsel-Grootte en van de andere stelsels tegenover elkander staan. Wanneer wij gradueel verschillen in de toepassing van welk stelsel ook, dan kunnen wij tegenover leeken geen vruchtbare discussie voeren in dien zin, dat dezen tot eene bepaalde conclusie zouden kunnen komen.

Ware het mogelijk u, Mijne Heeren, tot eene bepaalde conclusie te brengen, dan zou ik over meer tijd moeten kunnen beschikken dan mij thans kan worden toegestaan; nochtans -- ik zal trachten. En daar ik meen, dat onmogelijk hier zal kunnen worden uitgemaakt welk stelsel theoretisch en practisch het beste is, zal ik mij bepalen tot het aanstippen van eenige algemeene zaken.

De heer Grootte zegt in zijn boekje: . . . »Spoedig echter ziet men weer woorden (geschreven in stenografisch schrift) in één oogopslag; dan is ook 't moeilijkste gedeelte van den weg afgelegd en leest men na eenige oefening vlot.»

Ik meen echter, dat de eigenlijke practische moeielijkheid juist zit in het lezen van stenografisch schrift.

Wanneer ik daarop de aandacht vestig, dan ben ik mij bewust daarmede wel wat af te dingen op de groote universeele waarde der stenografie. Wanneer men, zelfs na veel oefening, een stenogram in handen neemt (ik spreek met eenige onderzinding, daar ik sedert 10 jaren ben stenograaf van professie) en tracht dit te lezen zoo als een ontwikkeld mensch gewoon schrift leest, dan is het vlotte lezen alleen mogelijk met een correct geschreven stenogram van een pas gehouden rede of van een pas gecopiëerd stuk.

En dit is ook zeer begrijpelijk. Men begint de stenografie eerst met succes te leeren nadat men het gewoon schrift is machtig geworden. En dit nu is op den kinderleeftijd niet het geval. Men verbeeldt zich wel, dat dat zoo is na het bezoeken der lagere school, maar daar voor een doelmatig gebruik van

de stenografie wordt vereischt eene zekere gemakkelijheid in het gebruik der taal, is het duidelijk, dat alleen een voldoende ontwikkeld mensch vatbaar is om met vrucht de stenografie te leeren op den leeftijd van 17 à 18 jaren. Hij kan dan voldoende onderlegd zijn om zich op de beoefening van een stenografisch stelsel toe te leggen. En dan nog is het een verklaarbaar psychologisch verschijnsel, dat het stenografisch schrift nimmer die levendigheid voor ons verkrijgt als het gewone schrift, waarvan de vormen *tegelijk* met het doen van waarnemingen en het verkrijgen van begrippen als zielebeelden ons zijn eigen geworden.

Een stenograaf ter goeder trouw zal dan ook nooit aarzelen te erkennen, dat het niet mogelijk is, ook al is men gedurende zijn geheele leven stenograaf, het stenografisch schrift even vlot te lezen als het gewoon schrift.

Voor den stenograaf op eene vergadering is die moeilijkheid geen hinderpaal, daar hij in gewoon schrift, dus *schrijvende*, heeft over te brengen wat gesproken is, ten behoeve van den drukker. Nu zijn er misschien wel enkele kantoren, die in stenografie correspondeeren, doch dan is in geen geval te controleeren of degeen, die den stenografischen brief ontvangt, in een minimum van tijd met het lezen er van klaar is.

Reeds uit het voorgaande blijkt, dat de leer van een universeel gebruik der stenografie niet opgaat.

Hier heb ik eene belijdenis te doen. Tien jaren geleden heb ik een boekje uitgegeven over het nut van de stenografie, met eene vergelijkende analyse van de toen meest beoefende stelsels; een arbeid vóór dien in ons land nog niet ondernomen. Spoedig bemerkte ik echter dat veel van het eerste gedeelte, handelende over het nut en het belang der stenografie, niet met de werkelijkheid overeen kwam, en nadat het boekje een jaar of vier in circulatie was geweest, heb ik mij gehaast al de resterende exemplaren ervan weder in te nemen. En waarom? Omdat ik in die jaren de ondervinding had opgedaan dat, wat ik mij vroeger van de stenografie had voorgesteld, in de praktijk niet te verwezenlijken is.

Op nog een sprekend voorbeeld wensch ik te wijzen. Door

mij wordt, om reden van het voorgaande, geen les meer in de stenografie gegeven, tenzij dat voor een bepaald vooropgezet doel wenschelijk mocht blijken; op mij is dus, bij al wat ik te dezen aanzien zeg, allermint toepasselijk *que chacun prêche pour sa paroisse*. Eenige jaren geleden heb ik dit echter wel gedaan, ook met een bepaald doel, doch dat mij later is gebleken onbereikbaar te zijn.

Door mij zijn verschillende cursussen gegeven aan een gezamenlijk aantal van honderd jongelieden. Met een betrekkelijk hoogen prijs voor deelneming beoogde ik de kans de meest ontwikkelden te krijgen; het doel was om van hen werkelijk stenografen te maken d. w. z. menschen, die practisch de stenografie zouden kunnen uitoefenen. Met groote opoffering van kosten en moeite heb ik geprobeerd uit die honderd eenigen tot bekwame stenografen te vormen. En nu moet ik verklaren, dat dit mij van de honderd leerlingen gelukt is met vijf, en daarvan waren nog drie, over wie ik niet geheel voldaan was. De twee anderen echter waren uitstekend. Goed toegeruste menschen slagen echter overal, zoodat ik die twee dan ook ben kwijt geraakt.

Ik heb dit alleen maar willen aanhalen om te doen zien hoe weinig effect in de practijk de aanleering der stenografie heeft. En dat resultaat is nu niet te wijten aan eenig stelsel. Want de *aanleering* van welk stelsel ook is niet zoo moeilijk en omvangrijk, of iedereen komt daarmede wel gereed. Maar daarna is men pas aan het uitgestrekte terrein der toepassing, dat stap voor stap moet worden veroverd.

Evenwel wil dit alles volstrekt nog niet zeggen, dat ik beveren wil dat de heer Groote het verkeerd inziet, wanneer hij in de stenografie groot nut ziet voor het leger. Ik acht mij niet bevoegd hieromtrent een oordeel uit te spreken. Maar dan wensch ik ook, dat in het midden latende, eenige meer technische opmerkingen te maken, zonder in alle mérites van het stelsel-Groote te treden.

Zijn zoeken is geweest te komen tot eene Nederlandsche stenografie voor iedereen, alfabetisch geconstrueerd en orthografisch in het gebruik. Hiervan uitgaande, heb ik het stelsel eenigszins

onderzocht, doch ik heb niet kunnen vinden datgene wat de heer Groote zegt te hebben willen bereiken.

Wat toch zou moeten zijn eene »Nederlandsche stenografie?» Dat zou moeten zijn eene stenografie die, wat de keuze der letterteekens aangaat, verband houdt met de meest voorkomende letterverbindingen in onze taal. Dit behoort niet tot de grondslagen, waarop de heer Groote heeft gebouwd, hetgeen ook zeer bezwaarlijk is. De uiteenzetting daarvan zou mij echter heden te ver voeren. En wat de woordverkorting betreft, moet eene »Nederlandsche stenografie» in nauw verband staan met de etymologie van de Nederlandsche taal. Ik wensch echter dit punt los te laten, omdat de heer Groote toegezegd heeft een vervolg op zijn werk: »Stenografie voor den Reporter,» met invoering van logische verkortingen»; dit kan misschien nog een groote verrassing geven. Het zij mij echter vergund er op te wijzen, dat het elk stelsel moeilijk zal vallen in dit opzicht in hoogere mate te voldoen aan den eisch van verband met de Nederlandsche taal dan het Kamer-stelsel, dat *een halve eeuw* van praktisch gebruik op de Nederlandsche taal achter zich heeft.

Doch er is nog iets anders. De heer Groote vleit zich te hebben gevonden een alfabetisch opgebouwd en orthografisch toepasbaar schrift, en daarin zou dan gelegen zijn het saillante van deze »Nederlandsche stenografie.»

Wat is echter de zaak? Niettegenstaande de verzekering van den heer Groote, meen ik te mogen zeggen, dat door hem een alfabetisch schrift niet is gevonden. De heer Groote gebruikt toch voor *ch* en *ny* aparte teekens, terwijl meerdere verbindingen ook een voorkomen krijgen, dat daarheen gaat.

Evenmin kan m. i. worden volgehouden, dat orthografisch is te schrijven met deze stenografie, zooals de heer Groote haar aanbiedt. Hier bestaat o. a. geen onderscheid tusschen *ei* en *y*. En zoolang wij niet hebben de »nieuwe spelling» in hare verste consequentie zoolang moet er in een orthografisch schrift onderscheid blijven tusschen *ei* en *y*.

Wil men orthografisch schrijven, dan moet ook rekening worden gehouden met de feiten; het feit nu, waarmede hier re-

kening is te houden, is, dat wanneer men het onderscheid tusschen *ei* en *y* verwaarloost, fonten worden gemaakt. Nu is het volkomen waar, dat in het dusgenaamde »Kamerstelsel» ook geen onderscheid wordt gemaakt tusschen *ei* en *y*, maar wij zeggen dan ook niet, dat dat stelsel zich in alle opzichten leent tot een orthografisch schrift.

De heer Groote verwaarloost eveneens de *f* en stelt het teeken daarvoor gelijk met dat voor de *v*; een nieuwe grond voor mijne bewering, dat deze stenografie niet toestaat orthografisch te schrijven. Evenzeer strijdt daartegen het onderscheid maken tusschen het schrijven van het enkele klin-kerteeken met den onvolkomen klank en van het enkele klin-kerteeken met den volkomen klank (*zakken, zaken*), hetgeen als onmiddellijk gevolg heeft, dat de dubbele tusschenletter slechts enkel wordt geschreven. Al deze zonden tegen de orthografie zijn even zoovele *voordeelen* ter bereiking van het *doel* der stenografie, waarom dan ook het »Kamerstelsel» zich gelukkig rekent er ook aan te »lijden»; maar zij doen het cachet op dit stelsel van een orthografisch schrift te zijn verbleeken en geven daaraan duidelijk het kenmerk van een gedeeltelijk phonetisch schrift, hetgeen, gelet op het doel, de bruikbaarheid echter verhoogt.

Het stelsel-Groote is dus niet orthografisch. En ware dat wel zòò, dan zou het er ook slecht uitzien met de toepassing van dat stelsel op vreemde talen. Dat is ook te veel geëischt zonder aparte bewerking voor iedere taal. Wij hebben straks het genot gehad van veel aanschouwings-onderwijs, maar slechts weinig hebben wij mogen zien van de toepassing van dit stelsel op vreemde talen. Doch ik herinner aan de woorden *mauvais* en *beaucoup*, die er in het stelsel-Groote al zeer vreemd uitzagen.

Ook kan ik den heer Groote niet toegeven, dat zijn schrift weinig afwijkt van de gewone schrijfsijn. En toch is de quaestie van de afwijking eene voor de praktijk der stenografie belangrijke zaak. Het beweren van den heer Groote is hier echter zoo *zichtbaar* in strijd met de stenogrammen uit het leesboekje, dat ik gaarne van den heer Groote eenig nadere toelichting zou wenschen omtrent de bedoeling van dat beweren.

De VOORZITTER: Zou ik den geachten spreker mogen verzoeken zich, met het oog op den nog beschikbaren tijd, eenigszins te beperken.

De heer VAN DEN BERG. Zeer gaarne, Mijnheer de Voorzitter, zal ik aan uw wenk gevolg geven. Ik wil mij dan ook nog maar tot enkele woorden bepalen.

De heer Groote heeft gezegd, dat met zijn stelsel het stenografisch schrift ook buitengewoon kort is. Ter vergelijking op dat punt heb ik uit het boekje van den heer Groote vier bladzijden stenografie genomen, de bladzijden 27, 28, 29 en 30. Op de pagina's 27 en 28 heb ik boven de stenografie van den heer Groote gesteld de stenografie zooals die bij de Kamers wordt gebruikt. De heer Groote heeft „orthografisch" geschreven; ik heb dat ook gedaan, ofschoon dat niet is zóó als practische stenografen gewoon zijn te doen. De pagina's 29 en 30 heb ik op een afzonderlijk vel papier geschreven. En wanneer men nu de stenografie-Groote vergelijkt met het door mij gevolgde stelsel, dan zal men onmiddellijk zien, dat het verschil, wat korthed betreft, niet ten gunste van het stelsel-Groote uitvalt 1).

Waarom zeg ik dit? De heer Groote heeft zich veel moeite gegeven om wetenschappelijk te zijn. Dit is zeer zeker opzichzelf verdienstelijk, doch men vergete niet, dat de stenografie vooral is een zaak van de praktijk en daarom meen ik dat men niet te veel gewicht moet hechten aan het wetenschappelijke in een stenografisch stelsel. De middelen der stenografie zijn zeer beperkt, zoodat een stenografisch stelsel als zoodanig is een zeer eindige zaak. Het is niet een organisme, aangelegd tot voortdurende ontwikkeling, zoodat eene wetenschappelijke behandeling hier geen nuttig effect kan hebben. Integendeel, wat de praktijk vraagt moet men hier onbeschroomd doen. Verzet zich daartegen nu het wetenschappelijke in een stelsel, dan is dat een nadeel.

Slechts nog een enkel punt uit de praktijk. Behalve de kunst

1) Spreker doet de vergelykingsstukken in de vergadering circuleeren.
1899/1900

van het stenografeeren, verstaan de ervaren stenografen ook de kunst van hun werk voldoende te laten betalen. Waarin zit dit? Dat zit in de vele andere qualiteiten, die noodig zijn om als goed practisch stenograaf werkzaam te kunnen zijn. Het zou mij te ver voeren dat alles uiteen te zetten. Daarom alleen dit. Men zegt of denkt, dat met de stenografie mogelijk is het woordelijk -volgen van hetgeen gesproken wordt. Maar in de practijk is dit bij snel spreken eene physieke onmogelijkheid. De proef is door ieder te nemen. Ook wanneer men voor elk woord maar één streepje zou behoeven te gebruiken, dan houdt men een vlot lezer nog niet bij. Hoeveel te minder dus met stenografisch schrift, waarin elk woord een samenstel van letterteekens vraagt, zij het dan ook zeer eenvoudige. Mijne conclusie op dit punt is dan ook, dat het geheel *woordelijk* weergeven van het gesproken woord, tenzij het slechts zeer kort duurt, bepaald onmogelijk is — waarover trouwens vele sprekers zeer voldaan zijn! Dat niettemin het werk van den bekwamen stenograaf bewondering wekt, vindt zijn oorzaak in de hoedanigheden, waaraan hij tot het leveren van deugdelijk werk moet voldoen. Daarnaar wordt verzuimd te onderzoeken bij de koopers van dit artikel, dat bijna een marktartikel is geworden.

Het spijt mij wel nu niet langer over dit onderwerp te kunnen doorgaan. Doch getrouw aan de opmerking van den geachten Voorzitter, zal ik mij thans tot het gesprokene bepalen, onder bereidverklaring tot elke uitvoeriger en grondiger behandeling.

De heer GROOTE: Het zij mij vergund met een enkel woord de verschillende sprekers te beantwoorden en reeds dadelijk wil ik zeggen, dat het mij zeer aangenaam is te mogen constateeren, dat in den toon der critiek verbetering merkbaar is.

Toen nu ongeveer 5 maanden geleden het alfabetisch kort-schrift verscheen, werd het gunstig beoordeeld, tot er op eens in Januari door voorstanders van een ander stelsel over mijzelf zulke ongunstige meeningen werden geuit, die ik hier maar niet wil herhalen; van mijn werk was natuurlijk niets goed en aan de oorspronkelijkheid zelfs werd getwijfeld.

Het doet mij genoegen, dat de critiek van die zijde thans meer gematigd is geworden en niet meer persoonlijk.

In antwoord op de opmerkingen van den heer Pont omtrent het gebruik van één teeken voor *f* en *v*, meen ik mijn ervaring te mogen stellen en die van anderen, waarbij mij is gebleken, dat er niet het minste bezwaar verbonden is aan het gebruik van hetzelfde teeken voor de beide letters. Dit strekt tevens tot antwoord op de opmerkingen, dienaangaande door den heer Van den Berg gemaakt.

Tegenover de verklaringen ten gunste van het systeem Scheithauer-Balt kan ik mededeelingen stellen van eenige personen, die dat systeem beoefend hebben en nu het stelsel-Groote toepassen. Men vergete bij al die verklaringen van beoefenaars van eenig stelsel niet, dat de stenografie een bijzonderen invloed op de leerlingen schijnt uit te oefenen; volgt men een of ander stelsel en bevindt men zich daar wel bij, dan krijgt menigeen er een zeker enthousiasme voor en wordt min of meer vijandig gestemd tegen andere, vooral later uitgekomen werken. Men wil, dat iedereen het stelsel van stenografie leeren zal, dat men zelf geleerd heeft, en de voorstanders van het oude willen van het nieuwe niets weten, de verschijning van een nieuw stelsel wordt onnoodig geacht, ja zelfs hinderlijk. De critiek, door dergelijke personen uitgeoefend, is natuurlijk niet gunstig.

Een schrift, dat men eenige jaren gebezigd heeft, wordt *eenvoudig*, al is het *ingewikkeld*; waaraan men gewoon is, acht men natuurlijk, al is het ook feitelijk onlogisch.

Uit de heftigheid, waarmee de strijd tegen het nieuwe gevoerd wordt, blijkt reeds dat de critici een zekere vijandschap tegenover het nieuwe kortschrift hebben opgevat. Dit is altijd zoo geweest en komt bij elke verschijning van een nieuw systeem voor. In Duitschland is deze strijd zeer heftig; men spreekt daar van Stenographische Schwindel. Titels van geschriften als: »Die Trugchlüsse des Herrn von Kunowski" (mijn Deutsche collega), of wel: »Die Scheithauersche Reclame im Lichte der Wahrheit" wijzen hier reeds op.

Dat een stelsel, 'twelk *eenige jaren* bestaat, voorstanders onder de beoefenaars telt, die het schrift, waaraan zij gewend zijn,

beter achten dan het jongst verschenen stelsel, dat hun uit den aard der zaak vreemd, lastig, onduidelijk voorkomt, terwijl zij de voordeelen er niet van inzien, zegt niet veel; iets meer waarde mag gehecht worden aan het feit, dat verschillende personen het schrift, dat zij *kenden*, waarmee zij zich *vertrouwd* gemaakt hadden, minder goed achten dan ons Nederlandsch Alfabetisch Kortschrift en nu in stenografie-Groote schrijven. Ik geloof te mogen noemen den heer H. de Vries te Haarlem, die van af zijn schooltijd het Stolze-schrift heeft gebruikt, den heer J. van Waardhuizen, onderwijzer in de stenografie Scheithauer-Balt, de heeren Jhr. Sickinge te Zeist en te Arnhem, en den heer Mr. L. J. C. van Essen te Arnhem, eveneens van het Scheithauer-Balt-stelsel overgekomen.

Laatstgenoemde zegt in een nog niet in druk verschenen artikel o. a. het volgende :

»Toen ik de aankondiging van het werkje van den heer Balt las, meende ik met de aanschaffing ervan niet te moeten talmen, omdat bekendheid met een eenvoudig, gemakkelijk aan te leeren kortschrift mij zeer te stade zou kunnen komen.

»Hetzelfde vond plaats toen dat van den heer Groote verscheen, en de enkele oorzaak hiervan was, dat het stelsel-Balt mij niet kon bevredigen. Te zeggen waarom ik aan het stelsel-Groote boven dat van den heer Riënts Balt de voorkeur geef, is dan ook de bedoeling van deze regelen.

»Wat verlangt iemand, die veel en vlug te schrijven heeft? »Een wetenschappelijk, oorspronkelijk kortschrift? Neen. Een kortschrift, dat snel aanleert en bij het gebruik weinig te denken geeft; een kortschrift, dat veel tijd nitspaart en zoo goed als geen hersenwerk bij het schrijven vereischt, maar het denkvermogen bijna geheel beschikbaar laat voor het onderwerp, waarover geschreven wordt.

»Mijne ondervinding is nu, dat het stelsel Groote aanmerkelijk vlugger aangeleerd wordt dan het stelsel-Balt, en mijne bepaalde meening dat — bij gelijkelijk verkregen vaardigheid — het schrijven van eerstgenoemd kortschrift altijd minder hersenwerk, minder nauwlettende zorg zal eischen.

»Ik meen de oorzaak daarvan te moeten zoeken in omstan-

»digheden, waarvan ik er een paar hier kortelijk wil noemen.

»Het aaneenrijgen van opeenvolgende medeklinkers, evenals
 »men dit in het gewone alfabetische schrift gewend is, mag
 »een groot voordeel van Groote's systeem genoemd worden. Al
 »geeft dat aaneenrijgen soms aanleiding tot samensmelting (*s* en
 »*p*, *s* en *t*, *g* en *t*), hierin ligt geen bezwaar, daar één oogopslag
 »voldoende is om het ontstaan van het gecombineerde teeken
 »te doen begrijpen. Voor iedere letter een teeken; weet men
 »hoe een woord geschreven wordt, kent men de teekens-Groote
 »(als het ware de plaatsvervangers van de gewone letterteekens),
 »dan ontstaat het woord in zijn stenografischen vorm na eenige-
 »oefening werktuigelijk. Het is het ei van Columbus. De beoe-
 »fening van Groote's systeem is zóó gemakkelijk, het begrip
 »ervan is zóó uitermate eenvoudig, de keuze van teekens en de
 »aaneenlassching ervan zóó »in de hand liggend", dat men
 »nauwelijks begrijpt dat de vinding niet tientallen van jaren
 »vroeger plaats had.

»Anders staat het met het systeem-Balt. Vooreerst baren de
 »klinkers ecnige moeite: men moet niet alleen voor *ui*, *au* (*ou*),
 »*eu* en *ei* afzonderlijke teekens leren, maar de twee eerste
 »teekens verlangen bij het neerschrijven nog een bijzondere zorg,
 »daar het onderscheid tusschen *ui* eenerzijds en *au* (*ou*) ander-
 »zijds in het iets meer of minder gebogene ligt. Onverdedig-
 »baar lijkt mij voorts om voor *i* en *ie* hetzelfde teeken te
 »nemen," enz.

»Welk stelsel oorspronkelijker, meer echt Nederlandsch is, in
 »zichzelf logischer gedacht — het is mij onverschillig; welk
 »stelsel vlugger aangeleerd, werktuigelijker geschreven wordt,
 »welk kortschrift bij groote schrijfsnelheid meer kans heeft op
 »correct blijven — het is voor mij en voor ieder, die niet verder
 »ziet en niet meer verlangt, van het grootste gewicht;

»daarom laat ik den strijd tusschen de heeren Riënts Balt
 »en Groote ter zake van het eerste punt buiten mij omgaan;

»daarom beveel ik de beoefening van het stelsel-Groote boven
 »dat van den heer Riënts Balt aan."

Arnhem, 26 Maart 1900.

MR. VAN ESSEN.

Door den heer van den Berg is heel veel gezegd, wat echter op dezen avond mijnerzijds geen bepaald antwoord noodig maakt.

Ik heb echter nog één plicht te vervullen.

Onder de ontwerpers van Nederlandsche kortschriften heb ik den naam van den heer Steger genoemd, doch daarbij onwillekeurig den heer Goudschaal vergeten.

Toch is de heer Goudschaal de eerste geweest, die een *grafisch* kortschrift, *dat beoefenaars heeft gevonden*, voor de Nederlandsche taal heeft ontworpen. Door zijn arbeid waren wij toen in menig opzicht Duitschland voor.

Ook zou het ondankbaar zijn, er hier niet aan te herinneren dat de heer Wéry waarlijk in ons land iets zeer bijzonders heeft verricht. Wie toch voor hem heeft het aangedurfd om zich in Nederland geheel aan de stenografie te wijden. Het is de heer Wéry geweest, die de stenografie in ons land populair heeft gemaakt, zoodat wij aan hem daarvoor grooten dank verschuldigd zijn, een dank dien ik hem bij deze gaarne breng.

De VOORZITTER. Het is mij een aangename plicht den heer Groote dank te zeggen voor zijne voordracht, die getuigde van veel studie, en tevens mijn dank te brengen aan de heeren, die aan de discussie hebben deelgenomen.

De heer Groote zal van mij niet verwachten, dat ik in eene beoordeeling tredend van zijn stelsel, evenmin als dit verlangd kan worden door de andere heeren, ten aanzien van de stelsels door hen voorgestaan. Als volkomen leek in het vak acht ik mij hiertoe niet bevoegd, doch niettemin heb ik de besprekingen met belangstelling gevolgd.

Waar de heer Groote bij het vertoonen der lichtbeelden, als blijk van hulde, ons ook, de duidelijk voorgestelde portretten liet zien van voorgangers op het gebied der stenografie, deed het mij bijzonder genoeg dat daarbij in de eerste plaats was gedacht aan den heer Steger, die hier te lande zooveel voor de stenografie heeft gedaan, en die als Directeur der Stenografische Inrichting der Staten-Generaal groote verdienste heeft. In andere functie heb ik mij hiervan kunnen overtuigen, en

heeft hetgeen met het stelsel-Steger tot stand werd gebracht meermalen mijn bewondering opgewekt.

Overigens M. H. vergete men niet dat een stelsel van stenografie zeer verdienstelijk kan zijn voor vergaderingen en in vele andere omstandigheden, maar daarentegen toch moeielijk te gebruiken voor het leger, op den voet als de heer Grootte dat zou wenschen. Ik geloof dan ook dat de heer Grootte zich ten aanzien van de toepassing der stenografie in het leger in sommige opzichten illusiën maakt, die niet spoedig zullen verwezenlijkt worden en dat hij vooral optimistisch denkt, als hij o. a. op de tijdwinst wijst, die zou kunnen verkregen worden, wanneer verschillende rapporten en bevelen te velde stenografisch werden gesteld. Vooral na den heer van den Berg te hebben gehoord, vrees ik maar al te zeer het gevaar dat gelegen zou zijn in *verkeerd lezen*; de tijdwinst zou dan dikwijls duur worden gekocht.

Verder, Mijne Heeren, zij het mij vergund, aan het einde van de laatste vergadering van het leesjaar 1899/1900 kort na te gaan wat de afgelopen winter ons bracht en wat wij voor den volgenden te wachten hebben.

De belangrijke veranderingen in het Bestuur zijn u allen bekend, evenals de redenen die mijn geachten voorganger, ons eerelid Luit.-Gen. Netscher, alsmede de bestuursleden Jhr. Mr. Klerck en Hooyer en den vorigen Secretaris-Penningmeester, het bestuurslid Schultz van Haegen, hebben genoopt hunne functiën neer te leggen na die zoovele jaren met toewijding te hebben vervuld. Ik zal daarover dan ook niets meer zeggen, doch vertrouwd in uwen geest te handelen door hen dezen avond nogmaals ons aller dank te brengen voor hetgeen zij voor de Vereeniging hebben gedaan. Aan hunne goede zorgen, en vooral aan die van den afgetreden Voorzitter en den vorigen Secretaris-Penningmeester, hebben wij het toch in hoofdzaak te danken, dat ik ook thans het voorrecht heb, te mogen wijzen op den staat van bloei waarin onze Vereeniging verkeert en op de belangstelling welke haar streven bij voortdurende mag ondervinden. Een en ander blijkt o. m. duidelijk uit de omstandigheid dat het ledenaantal het afgelopen jaar weder met ruim 70 is toegenomen.

De verslagen van de zeven algemeene vergaderingen zijn of worden gedrukt en rondgezonden. Hetgeen daarin omtrent de gehouden voordrachten wordt meegedeeld, getuigt van verscheidenheid van stof, en van degelijke studie, en zal ongetwijfeld velen welkom wezen, zoowel wegens den aard der behandelde onderwerpen als wegens de gegevens, die er in worden aangetroffen.

Van het IIe Verslag zijn, zoover betreft de verhandeling van den heer Quanjer over de Conventie van Genève, duizend exemplaren boven het gewone aantal gedrukt. Deze zijn kosteloos ter beschikking gesteld van het Hoofdcmité van het Ned. Roode Kruis en onder dankbetuiging aanvaard om te worden verspreid, ten einde daardoor de belangstelling in de vrijwillige ziekenverpleging meer op te wekken.

Het houden van vergaderingen buiten 's-Gravenhage werd ook den afgelopen winter gewaardeerd, getuige o. a. de opkomst en belangstelling te Arnhem en ' Breda, alsmede verzoeken uit Amersfoort en Bergen-op-Zoom ontvangen om ter zijner tijd ook aldaar eene algemeene vergadering te doen houden.

Met het bewerken van de »Vertalingen en Overdrukken» wordt op den gewonen voet doorgestaan; een tweetal kon worden verzonden. De commissie die hieraan hare zorgen wijdt en aan wie daarvoor dank wordt gebracht, bestaat thans uit de heeren: luitenant-kolonel Vinkhuizen, kolonel Nieuwenhüzen, luitenant-kolonel Staal en de kapiteins Sodenkamp en Michielsen.

Voor het volgende jaar kan met voldoening worden meegedeeld, dat, in alphabetische orde genoemd, de volgende heeren zich hebben bereid verklaard een spreekbeurt te vervullen, nl. de kapitein der infanterie Collette, de kapitein der artillerie Dell, de kapitein van den generalen staf van het Nederlandsch-Indisch leger de Greve, de kapitein-intendant van het Nederlandsch-Indisch leger Julius, de gep. luitenant-kolonel van het Nederlandsch-Indisch leger Koster, de majoor van den generalen staf de Meester en de gepensioneerde kolonel der infanterie de Vlaming, terwijl bij onverhoopt uitvallen van een dier

heeren nog mag gerekend worden op een voordracht van dr. Hecker, leeraar aan het Gymnasium te Delft.

De onderwerpen zullen later worden medegedeeld, alleen kan thans reeds worden gezegd dat wij zullen trachten het daaraan te leiden dat er meer gelegenheid zal zijn tot discussie, dan den afgelopen winter veelal het geval was.

Verder ligt het in de bedoeling om weder een tweetal vergaderingen buiten 's-Gravenhage te doen houden, terwijl bij de hiervoor te doene keuze zal worden overwogen in hoever aan de zoeven vermelde verzoeken uit Amersfoort en Bergen-op-Zoom kan worden voldaan.

En hiermede M. H. neem ik voor dezen avond afscheid van u. Met dank voor het in mij gesteld vertrouwen en met een welgemeend tot weerziens sluit ik deze vergadering.

De Secretaris,
J. M. R. LACEULLE.

Waarde:	Hierog.	Priester.	Phoenic.	Nam.	Waarde.	I. R-L.	II. L-R.	III. Oost.	WEST.	Grieksch.	IV. Latijn.
a			Ⲁ	Alēph	Ⲁ	A	A	A	A	Α	A
b			Ⲁ	Bēth	Ⲁ	B	B	B	B	Β	B
k(g)			Ⲁ	Gimel	Ⲁ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	GG
td			Ⲁ	Daleth	Ⲁ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	D
h			Ⲁ	He	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	E
f			Ⲁ	Yau	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	FV
zts			Ⲁ	Zayin	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Z
kh			Ⲁ	Cheth	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	H
th			Ⲁ	Teth	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ
i			Ⲁ	Yod	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	I
k			Ⲁ	Kaph	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	KX
l			Ⲁ	Lamed	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	L
m			Ⲁ	Mem	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	M
n			Ⲁ	Nun	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	N
s			Ⲁ	Samek	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	X
'a			Ⲁ	Ayin	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	O
p			Ⲁ	Pe	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	O
tsdj			Ⲁ	Tsade	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	P
q			Ⲁ	Qoph	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Q
r			Ⲁ	Resh	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	R
sh			Ⲁ	Shin	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	S
t			Ⲁ	Tau	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	Ⲁ	T

Volledig overzicht van het Alfabetisch graphisch
Kortschrift-GROOTE.

2/1 u 1/1 u 1/1 v C/101 A
k.a.t k.a.t m. m.a.t. g. s. g.a.s. d... d.a.s.

c/1 c/1 c/1 d c/101 c-1 c-1
.e. d.e.k. o. d.o.k. ... d.a.k. i. d.i.k.

2/12 2/12 2/12 2/12 5/12 2/12 5/12 2/12
v.a.k. f.o.k. b.a.k. b.e.k.

5-1 5-1 2-1 2-1 2/12
b.i.k. k.i.m.m. k.o.m.m.

5/10 5/10 5/10 5/10 5-1 5-1
b.a.d. b.o.d. b.e.d. b.e.d.

2/1 2/1 2/1 2/1 2/1 2/1 2/1 2/1 B
b.a.k. b.a.k. p.o.t. p.o.t. p.e.t. p.e.e.t. g.i.t. g.i.e.t. C

2/12 2/12 2/12 2/12 2/12 2/12
s.p.a.t. s.t.a.d. k.a.s.t. s.c.h.a.i.t. s.c.h.o.p.t.

2/12 2/12 2/12 2/12 2/12 2/12
k.a.s.t. s.t.a.k. d.o.m.p. d.a.m.p. l.e.e.f.d.e.

c/12 c/12 2/12 2/12 1/12 1/12 2/12 2/12
d.e.k.t. z.e.g.t. m.a.c.h.t. g.e.e.f.t. k.a.m.m.t.

2/12 2/12 2/12 2/12 2/12 2/12 D
2.. 2.c.t. 2.. 2.w.a.t. 2.. 2.l.e.u.t. k.a.a.r. d.a.l.

1/12 1/12 1,0,12 1,0,12 0,12 0,12 1,0,12 1,0,12
t.o.r. d.o.l. g.e.w.e.k.t. r.e.k. g.e.w.e.k.t.

2/12 2/12 2/12 2/12 2/12 2/12 2/12
n.. n.a.t. j.. j.a.k. h.. h.a.k. k.n.a.p. d.a.m.

c/12 c/12 c/12 c/12
d.a.m.s.t. d.a.n.k. d.a.u.w.

2/12 2/12 2/12 2/12 2/12 2/12
2/12 2/12 2/12 2/12 2/12 2/12

n.. nat j.. jak h.. hak knap dan
 117 07 112 02 110 01
 danst danck dauro
 107 07 2012 02 2011 01 1011 01
 trek brak kweern drom
 101 01 2012 02 2102 02 1102 02
 glad klak kalk park
 2101 01 1102 02 2102 02 2101 01
 zorg melk kerk zorg
 1017 01 101 01 101 01 002 02
 glas .u. gut mud lub
 001 01 2012 02 1011 01 1011 01
 rut wrak plat prat
 2012 02 2012 02 100 01 100 01
 brak vlak hand,haaf
 2101 01 20 02 200 02 200 02 1002 02
 kate verlak verhaed geluk
 000 00 001 01 101 01 1100 01
 afraken, afrachten, Agnes, Cybe
 001 01 2011 01 101 01
 afnemen knaps opnam
 0100 01 0100 01 1001 01 1100 01 1100 01
 woud, wond, geut goud goed.
 11-11 11 20- 20 20- 20 1000
 geut geut kuil vuil. quwo.
 101 01 001 01 20 02 20 02
 draag wrak verwek
 20 20 00 00
 vuur, vuurt; duw duwt.
 10 10 00 01 01 01 E
 11 01 11 01
 gracht, wrak gely kalme
 101 01 110 01
 omvasteren geld
 100 00 2101 01
 losvaken valt
 10 01 10- 01 01 01
 ch chuf machine wang F
 0 0
 wang vangt

wond, wond, went, went, goud, goud.
11-11 11 22-22 22-22 11-11
gout, went, kuil, vuid, goud.

draag, draag, vrek, vrek
20 20 60 60
vuur, vuur, durst, durst.

10 10 20 20 20 20 E
21 21 11 11
gracht, zwak, gelyk, kalme
11 11 11 11
omrasteren, geld

21 21 21 21
losraken, valt

21 21 21 21 21 21
ch, ch, machine, vang, F
21 21
vang, vangt

11 11 11 11 11 11
11 11 11 11 11 11
Als het bier deartoe in staat spreekt helgen van het licht.

11 11 11 11 11 11
11 11 11 11 11 11
Hoog, boomen, vangen, veel, wind.

11 11 11 11 11 11
11 11 11 11 11 11
ten goud, bier, is, het, halve, week.

11 11 11 11 11 11
11 11 11 11 11 11
Het was een heldere zonnige morgen, de eerste, na vier
11 11 11 11 11 11
11 11 11 11 11 11
weken van bijna's aanhouden regen en heerden wind.